ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ НАПН УКРАЇНИ

Н. І. Богданець-Білоскаленко

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

Для 3 класу
з навчанням польською мовою
закладів загальної середньої освіти

Підручник

Київ
«КОНВІ ПРІНТ»
2020

УДК 881.161.2(075.2)

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(*наказ Міністерства освіти і науки України від 05 жовтня 2020 №2*)

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

БОГДАНЕЦЬ-БІЛОСКАЛЕНКО
НАТАЛІЯ ІВАНІВНА

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

Для 3 класу
з навчанням польською мовою
закладів загальної середньої освіти

Підручник

Обкладинка *Лук›яненко Л.*
Верстка *Коломієць А.*

Підписано до друку 22.10. 2020 р.
Формат 60х90 1/16
Гарнітура Calibri. Друк офсетний.
Папір офсетний. Ум. друк.6,25 арк.
Наклад 300 пр.

Віддруковано у ТОВ «КОНВІ ПРІНТ».
Свідоцтво про внесення суб'єкта
видавничої справи
до Державного реєстру видавців,
виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції
серія ДК №6115, від 29.03.2018 р.
03680, м. Київ, вул. Антона Цедіка, 12,
тел. +38 044 332-84-73

Богданець-Білоскаленко Н. І.

Українська мова та читання / підручник для 3 класу з навчанням польською мовою закладів загальної середньої освіти / Богданець-Білоскаленко Н. І. — Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2020. — 100 с.

ISBN 978-617-7724-71-0

Підручник розроблено відповідно до чинної програми з української мови та читання для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням польською мовою з урахуванням компетентнісного підходу. Завдання інтегрованого підручника з мови і читання спрямовані на формування ключових і предметних компетентностей учнів третього класу.

УДК 881.161.2(075.2)

© Інститут педагогіки, 2020
© Богданець-Білоскаленко Н. І., 2020
© КОНВІ ПРІНТ, 2020

ISBN 978-617-7724-71-0

Дорогі учні й учениці!

Ви тримаєте в руках новий підручник з державної української мови та читання для 3 класу. На початку пригадаєте й повторите вивчене в попередніх класах. А далі поринете в нову і цікаву подорож Країною української мови та літератури. Уважно читайте й правильно вимовляйте слова, дотримуючись наголосу. Наприкінці підручника ви знайдете словник. Користуйтеся ним за потреби.

Виконуючи завдання, ви зможете удосконалити своє вміння чітко, красиво і зрозуміло висловлювати свої думки українською мовою, уважно ставитися до художнього слова, розуміти настрій персонажів чи твору загалом.

У подорожі сторінками підручника вам допоможуть умовні позначення. Розгляньте їх і запам'ятайте.

Умовні позначення

— початок уроку;

— завдання і запитання.

Сподіваюся, що мандрівка сторінками підручника з української мови і читання буде цікавою, захопливою та корисною. Бажаю успіхів!

Авторка

УСНЕ І ПИСЕМНЕ МОВЛЕННЯ

ДО ШКОЛИ

СПІЛКУЄМОСЯ. ЧИТАЄМО. ВИСЛОВЛЮЄМО ДУМКУ

- Повторіть букви українського алфавіту. Прочитайте вірш, правильно наголошуючи слова.

До шко́ли

Біжа́ть стежки́ з усіх око́лиць,
Спішать стежки і гомонять:
— До школи, діточки, до школи!
Із рюкзаками — по знання!

Всміхаються малі щасливці,
Бо йде до школи вся рідня.
Встають навшпиньки чорнобривці,
Жоржина зводить бровеня…

Йдуть урочисто мама й тато,
Сестра, бабуся і дідусь —
В усіх у них сьогодні свято,
А вчитись буде лиш Петрусь.

Ніна Горик

- Коли в Україні відзначають день знань? Як ви вважаєте, навіщо треба вчитися?

1 вересня в Україні — початок нового навчального року. Його ще називають Днем знань. А чи знаєте, ви коли розпочинається навчальний рік у школах інших країн?

Так, у школах США визначають початок нового навчального року по-різному — із середини серпня й до середини вересня. У них немає святкової лінійки з першим дзвоником.

У Німеччині, як і в США, немає єдиного дня початку занять. Так, в одних школах навчальний рік може початися в серпні, в інших — у вересні.

В Іспанії діти йдуть у школу наприкінці вересня — на початку жовтня, коли завершуються основні роботи зі збору врожаю. День початку навчання не вважається святом і проводиться як звичайний.

А в Японії початок нового навчального року — 1 квітня.

- Розпитайте в дорослих, яким було їхнє навчання. Чим воно відрізняється від сучасного? Розкажіть.
- Прочитайте виразно уривок із вірша.

Музикант

Чули вісточку незвичну?
Сонце в школу йде музичну!
Синя хмара — гарний вчитель
Сина ноти буде вчити.

Завдання і запитання.

1. Які ви знаєте ще школи, крім музичної?
2. Чи відвідує хтось із вас музичну, художню або спортивну школи? Чого навчають у цих школах? Розкажіть про це своїм однокласникам.

МОВА І МОВЛЕННЯ

РІДНА І ДЕРЖАВНА МОВА

Прочитайте текст і запам'ятайте.

Мова — найважливий засіб спілкування між людьми. За допомогою мови люди висловлюють свої думки, почуття, враження, передають інформацію один одному.
У світі налічується понад п'ять тисяч мов.

- Прочитайте вірш. Про яку мову говориться у вірші? Яка мова для вас є рідною?

Раз казала мені мати:
«Можеш мов багато знати,
Кожну мову шанувати,
Та одну із мов усіх
Щоб у серці ти зберіг».
В серці ніжну і погідну
Збережу я мову рідну!

М. Хоросницька

Словник
Мова — Język
Мовлення — Mowa
Рідна мова — Język ojczysty
Державна мова — Język państwowy

Спишіть вірш. Як ви розумієте слово погідну? За допомогою мережі Інтернет з'ясуйте його значення.

- Прочитайте текст. Перекажіть.

Рідна мова — це мова твого народу. Рідна мова для українців — українська, для поляків — польська. У кожного народу своя рідна мова.

Українська мова є рідною і для тих українців, які живуть в інших країнах.

Державна мова — це мова держави. В нашій Україні державною мовою є українська. Цією мовою ухвалюють закони, видають книжки, газети та журнали. Її використовують у щоденному спілкуванні, на радіо та телебаченні.

Усі люди, які живуть в Україні, мають знати державну мову й користуватися нею. Вона об'єднує та допомагає спілкуватися людям інших національностей: полякам, угорцям, росіянам, румунам, болгарам, кримським татарам — усім, хто живе в Україні.

Завдання і запитання.

1. Про що ви довідалися з тексту?
2. Прочитайте текст і скажіть, чому так важливо знати і рідну, і державну українську мови.
3. Які держави світу ви знаєте? Якою мовою спілкуються в цих країнах? Запишіть за зразком.

Зразок: Польща — польською, Англія — англійською.

В українській мо́ві бу̀кви пи́шуться з на́хилом. Під час письма́ слів ко́жна буква з'єднується з іншою.

Зразок:

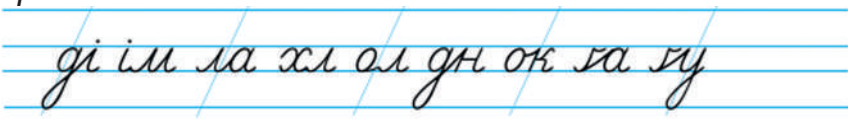

Тримайте свій зошит охайним. У зошиті потрібно писати чітко й красиво. Цим ви виявлятимете повагу до того, хто буде читати ваші записи.

Будьте уважними під час списування. Перевіряйте себе. Якщо помітили помилку, акуратно закресліть і напишіть потрібну букву зверху.

У народі кажуть

Птицю пізнати по пір'ю, а людину по мові.
Для кожного його мова — найкраща й найсолодша.

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ. СЛОВА ВВІЧЛИВОСТІ. ЗАСВОЮЄМО ФОРМИ ЗВЕРТАННЯ

- Прочитайте текст і запамятайте.

Спілкуючись із людьми, викладайте свої думки послідовно. Говоріть чітко, не дуже швидко і не дуже голосно.

Правильно наголошуйте слова.

Під час розмови треба дивитися в очі співрозмовника.

Коли слухаєте, будьте уважними, не перебивайте на пів слові.

Уживайте в розмові слова ввічливості.

При спілкуванні важливо враховувати і думку інших, уміти домовлятися.

Уві́чливі слова — це слова, за допомо́гою яки́х люди́на виявляє ува́жність, люб'язність і чѐмність.

Мовлення — це спілкування людей між собою за допомогою мови. Мовлення буває *усне* і *писемне*.

А ще є мова жестів. Подумайте, для чого її використовують.

Чи знаєте ви її?

Жест все гаразд *Пальці рук показують ходу*

- Прочитайте вірш. Чи знаєте ви, що таке *ввічливі слова*? Коли їх вживають?

Чарівні слова

До всіх сердець, як до дверей,
Є ключики малі.
Їх кожен легко добере,
Якщо йому не лінь.
Ти, друже, мусиш знати їх,
Запам'ятать не важко:
Маленькі ключики твої —
«Спасибі» і «Будь ласка».

Ігор Січовик

Завдання і запитання.

1. Про які чарівні слова ви прочитали у вірші? Поміркуйте, чому їх так називають?
2. Які ввічливі слова польською мовою ви знаєте?
3. Складіть і запишіть два речення, використовуючи ввічливі слова.
4. Яких правил ви будете дотримуватися у розмові?
5. Що вам відомо про ввічливі слова? Розкажіть, як ви спілкуєтеся з друзями, батьками, родиною. А з учителями?

Словник

Доброго ранку — Dzień dobry

До зустрічі — Do zobaczenia / Do widzenia

Гарних снів — Słodkich snów

Перепрошую — Przepraszam

Щиро вдячний — Dziękuję bardzo / ślicznie

6. Розгляньте малюнки. Що роблять діти? Дайте дітям імена. Поміркуйте і скажіть, хто з дітей увічливий, а хто — ні. Чому ви так вирішили? Обґрунтуйте свою думку, використовуючи слова *на мою думку; тому, що.*
7. Розгляньте малюнки. Підготуйте й розіграйте сценку за одним з малюнків. Використовуйте слова ввічливості.

6. Запишіть у зошит увічливі слова, які сьогодні використовували на уроці.

У народі кажуть

Ласкаве слово, що весняний день.
Від теплого слова і лід розмерзається.
Лагідні слова роблять приятелів, а гострі слова — ворогів.
М'які слова і камінь крушать.

ЗВУКИ І БУКВИ
DŹWIĘKI I LITERY

ЗВУКИ МОВЛЕННЯ І ПОЗНАЧЕННЯ ЇХ БУКВАМИ НА ПИСЬМІ

- Розгляньте малюнки. Що зображено на них? Назвіть звуки в цих словах.

Звуки	Букви
чуємо, вимовляємо	читаємо, бачимо, пишемо

Звуки на письмі позначаються буквами.

- Продовжте і запишіть речення.

Звуки ми… і….
На письмі звуки позначають….
Букви ми… і….
Звуки є… і….

- Пригадайте і назвіть букви українського алфавіту.

Абетка, або **алфавіт, азбука** — це сукупність усіх букв, розташованих в усталеному для кожної мови порядку.

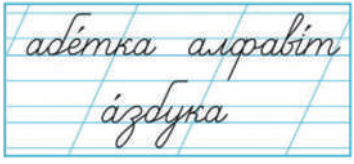

В українській абетці (алфавіті) **33** букви і кожна з них має своє місце.

Запишіть прописом українську абетку.

- Для того щоб легше запам'ятати порядок букв в українському алфавіті, прочитайте й вивчіть вірш.

А, Бе, Ве, Ге, Ґе, Де, Е —
десь далеко дощ іде.
Є, Же, Зе, И, І, Ї, Йот —
зачіпає всі сім нот.
Ка, еЛ, еМ, еН, О, Пе, еР —
що ж робити нам тепер?
еС, Те, У, еФ, Ха, Це, Че —
зараз сонце припече.
Ша, Ща, м'який знак, Ю, Я —
зрадіє букв уся сім'я.

Лідія Дорошко

Цікаво знати

Зараз у світі 10 алфавітів, які обслуговують сотні мов. У деяких країнах користуються ієрогліфами (Китай, Японія). Ієрогліфи — це знаки, які передають ціле слово чи його частину.

Уявіть, ви маєте запам'ятати 33 букви, юний англієць — 26, а маленький японець — декілька сотень ієрогліфів.

Пригадайте вірш чи пісню про букви польського алфавіту. Розкажіть.

- Запишіть слова, уставляючи пропущені букви.

Осі..ь, ве..есень ш..ола, кл..с, уч..нь, у..итель.

- Який звук в українській мові позначає літера у? А літера и?
- Прочитайте й запишіть слова.

Мило, мити, лити, сум, син, руки, вишня, тихий, вулиця.

- Прочитайте загадку Любові Шостак. Про що в ній ідеться? Вивчіть загадку, запишіть її з пам'яті і допишіть слово-відгадку.

Підкресліть ті букви, яких немає в польській мові.

На галявини й луги,
На річки та береги,
На дерева і кущі
З неба падають….

Завдання і запитання.

1. Погляньте ще раз на українську абетку і скажіть, якою буквою розпочинається, а якою закінчується.
2. Чи однаковий порядок букв у польському й українському алфавітах?
3. Як розташовані прізвища учнів у вашому класному журналі? Чому саме в такій послідовності? Після якого прізвища написане твоє?

КОРИСТУЄМОСЯ АЛФАВІТОМ. ЗНАХОДИМО ПОТРІБНЕ СЛОВО В СЛОВНИКУ

- Як ви думаєте, для чого треба знати алфавіт?
- Випишіть букви, яких немає в польському алфавіті. Запишіть слова з ними.
- Назвіть букву українського алфавіту, яка не позначає жодного звука. Для чого вона служить?

Прочитайте виразно вірш.

День у день

Ден**ь** у ден**ь**:
Дзен**ь** та дзен**ь**!
Кожен ден**ь**:
Дзен**ь** та дзен**ь**!
В школі дзвоник
Кожен ден**ь**
Вчитись кличе: Дзен**ь**!
Дзен**ь**!
Дзен**ь**!

Варвара Гринько

Завдання і запитання.

1. Чи чекаєте ви 1 вересня, коли пролунає перший дзвінок? Як у вашій школі святкують День знань? Розкажіть.
2. Що ви знаєте про виділену букву в словах? Скільки разів вона трапляється в цьому вірші?
3. Прочитайте вірш ще раз. Чи почули ви звук дзвіночка?
4. Спишіть вірш.
5. Вивчіть вірш напам'ять.
6. Назвіть букви, які позначають два звука. Запишіть слова з ними.
7. Спробуйте знайти у своєму телефоні або на клавіатурі комп'ютера всі літери українського алфавіту. Чи розташовані вони в абетковому порядку? Поміркуйте, чому.

У народі кажуть

Мова — то серце народу: гине мова — гине народ.

Цікаво знати

Сучасна українська мова має 256 тисяч слів.

Найменш уживаною літерою українського алфавіту є літера «Ф».

В українській мові найбільша кількість слів починається на літеру «П».

ЗАСВОЮЄМО АЛФАВІТ

Прочитайте вірш виразно.

Осінь

Сіла осінь на порозі,
Довгі коси розплела,
Спілі яблука на возі
До бабусі привезла.

Вітром двері відчинила:
— Дари з воза забирайте!
Павутинкою злетіла:
— Через рік мене чекайте!

Л. Новикова

Завдання і запитання.

1. Розкажіть, як поетеса у вірші змалювала осінь. Як ви розумієте виділені слова?
2. Знайдіть у вірші й прочитайте, що пообіцяла осінь.
3. Визначте, що у вірші є справжнім, а що поетеса вигадала. Обміняйтеся думками.
4. Чи допомагаєте своїм рідним збирати врожай восени? Розкажіть.
5. Прочитайте слова. Які з них належать до овочів, а які до фруктів? Запишіть їх за алфавітом.

Словник
Овочі — warzywa
Фрукти — owoce

На столі лежали: буряк, морква, абрикос, диня, картопля, гарбуз, вишня, цибуля, огірок, слива, квасоля, виноград.

У народі кажуть

Осінь збирає, а весна з'їдає.
Весна красна квітами, а осінь — плодами.

- Запишіть одне з цих прислів'їв.

Роздивіться картину відомої художниці Катерини Білокур.

«Натюрморт», 1960 р.

Назвіть овочі і фрукти, які ви бачите на картині.

Як ви думаєте, у яку пору року написано цю картину?

За поданим QR-кодом розгляньте інші картини відомої української художниці Катерини Білокур.

- Розгляньте малюнки. Назвіть зображених тварин. Які з них дикі, а які свійські? Запишіть назви тварин за алфавітом. Щоб не помилитися під час письма, користуйтеся словником.

Словник
Дикий — dziki
Свійський — domowy

Знати абетку дуже важливо. Уявіть собі, що треба швидко відшукати потрібне слово в словнику. І там їх тисячі Але пам'ятайте, що слова у будь-яких Словниках розташовані за алфавітом.

- Позмагайтеся! Візьміть у шкільній бібліотеці польсько-український словник і відшукайте такі слова: ***абетка, школа, вересень, дощ, осінь, погода***. Як будете шукати? Гортатимете весь словник чи орієнтуватиметеся на першу букву в слові?

КНИЖКА — ВАЖЛИВЕ ДЖЕРЕЛО ЗНАНЬ

Пригадайте, яка у вас була перша улюблена книжка. З ким ви її читали?

А чи знаєте ви, де зберігаються книжки?

Книжки знаходяться в книгозбірнях — бібліотеках. Які книжки ви там бачили, а які читали? Чи відвідуєте ви свою шкільну бібліотеку? А ще можна записатися в бібліотеку вашого району.

До речі, книжки в бібліотеці розташовані в алфавітному порядку. Тому бібліотекар так швидко знаходить потрібну.

У бібліотеці ви можете дібрати потрібні вам книжки. Якщо вам необхідні книжки для тривалого опрацювання, ви можете їх взяти на абонемент, тобто додому.

- Прочитайте й відгадайте загадку.

Дуже я потрібна всім —
І дорослим і малим.
Всіх я розуму учу,
А сама завжди мовчу.

Словник
бібліотека — biblioteka
книжка — książka

- Прочитайте текст.

Дім, де живуть книжки

Напевно, ви любите читати. На жаль, купити всі цікаві книжки неможливо. Проте є місця, де зберігається безліч різноманітних книжок. Це — бібліотеки. Там ви можете обрати потрібну книжку, читати її в читальному залі або брати додому на певний час.

Бібліотеки виникли приблизно 8 тисяч років тому в Месопотамії. Тоді книжки мали вигляд глиняних дощечок, на яких писали паличками.

Нині у світі майже 570 тисяч бібліотек. Деякі з них дуже незвичайні.

Александрійська бібліотека в Єгипті ніби «підводиться» з басейну й подібна на сонце, яке встає над землею.

Бібліотека американського міста Канзас-Сіті має вигляд велетенської книжкової полиці.

У Чехії є бібліотека-медуза. Вона змінює свій колір залежно від часу доби.

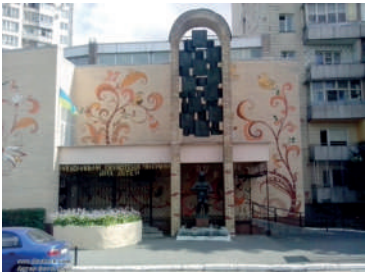

Національна бібліотека України для дітей розташована в Києві. У ній зберігається майже пів мільйона книжок.

За матеріалами журналу «Малятко»

Завдання і запитання.

1. Що нового й цікавого ви дізналися про бібліотеки?
2. Чи маєте ви вдома власну бібліотеку?
3. Складіть і запишіть зв'язну розповідь про бібліотеку, якою ви користуєтеся чи відвідували.

ЧИТАЄМО І ДІЗНАЄМОСЯ ПРО КНИЖКИ

- Прочитайте текст.

Нині багато інформації можна почерпнути з Інтернету, з телебачення, проте книжка залишається найкращою супутницею людини й основним джерелом знань.

Існують дитячі книжки й журнали. Ви, напевно, їх бачили й читали. У них надруковані вірші, творчі за-

вдання, загадки, подано нову інформацію про події, свята та різні цікавинки.

Є ще й енциклопедії: про тваринний та рослинний світ, техніку, енциклопедії школяра. Мабуть, у кожного з вас є дитячі енциклопедії, які ви читали разом з близькими.

У наш час популярними стають електронні книжки, які можна читати за допомогою комп'ютера, мобільного телефона чи планшета.

Енциклопедії — це наукові довідкові видання, що містять основну інформацію з різних тем.

Існують ще й різні словники: Тлумачний словник, що пояснює значення слів; Словник синонімів, який пропонує однакові за значенням слова; Орфографічний словник, у якому ви зможете знайти правильне написання слів.

Користуйтеся ними! Вони мають бути у вас удома, а якщо їх немає, завітайте до шкільної бібліотеки.

А тепер ознайомимося із структурою дитячої книжки. Подивіться уважно на малюнок.

Це обкладинка.

Це титульна сторінка.

Це форзац.

У кожній книжці є *обкла́динка, ти́тульна сторінка, фо́рзаци*. У підручниках на форзацах ви можете прочитати основну інформацію. Це правила, таблиці, схеми, які вам треба запам'ятати.

Завдання і запитання.

1. Як ви розумієте вислови «*книжки читай — розуму набирай*», «*книга вчить, як на світі жить*»?
2. Які є види книжок?
3. З чого складається книжка?
4. У чому переваги паперових та електронних книжок?
5. Розіграйте сценку-діалог *«Розмова електронної та паперової книжки».*
6. Обміняйтеся улюбленими книжками із сусідом (сусідкою) по парті. Прочитайте їх.
7. Які книжки вам подобається читати більше: електронні чи паперові? Чому?
8. Вам доводилося бувати в бібліотеці? Пригадайте, як розташовані там книжки? Як можна віднайти потрібну книжку?
9. Ознайомте однокласників із структурою своєї улюбленої книжки чи підручника.

Словник

енциклопедія — encyklopedia
обкладинка — okładka
форзац — wyklejka
титульна сторінка — strona tytułowa
словник — słownik

Основні правила поводження з книжками

1. Читайте книжки за столом.
2. Перегортайте книжки за правий верхній кут.
3. Щоб не загубити місце в книжці, де ви завершили читати, користуйтеся закладин кою. Не можна користуватися замість закладини ручкою чи лінійкою.
4. Не робіть записи на сторінках книжок.
5. Якщо книжка порвалася, обов'язково її підклейте.
6. Перш ніж узяти до рук підручник, потрібно помити руки.
7. Підготувавши урок, книжку ставлять на полицю чи кладуть у рюкзак.

У народі кажуть

Книгу читати — все знати.
Книга для розуму — що теплий дощ для зерна.

Завдання і запитання.

1. Прочитайте прислів'я про книгу. Спишіть їх, підкресліть букву *у*. Пригадайте польські прислів'я про книгу. Запишіть їх.
2. Створіть презентацію на тему «Як народжується книжка».

УЖИВАЄМО НА ПИСЬМІ ВЕЛИКУ ЛІТЕРУ

Прослухайте уважно текст.

Дивовижні імена

Дідусь сидів у парку на лавці, а неподалік грався м'ячем хлопчик. Хлопчик підкинув

м'яч, ударився той об сто бур дерева й відкотився прямо дідусеві до ніг. Підняв він м'ячик і чекає, що буде далі.

— Ти хто? — запитав дідусь.

— Петрик! — баском відказав хлопчик.

— А прізвище своє знаєш?

— Знаю, — Козаченко.

— А ще ти хто? Хлопчик мовчав.

— У якому місті ти мешкаєш?

— У Києві.

— Значить, ти не тільки Петрик Козаченко, — усміхнувся дідусь, — а й киянин. Крім того, ти — українець, бо народився в Україні й належиш до українського роду. А ще ти — **європеєць**. Адже наша країна розташована не в Африці, не в Америці, не в Австралії, а в Європі. І, нарешті, ти — **землянин**, бо живеш на планеті Земля. Он хто ти, Петрику Козаченку!

Дідусь простяг хлопчикові м'ячик. Той узяв його й побіг розказувати мамі. Виявляється, у нього скільки цікавих, просто дивовижних імен.

За А. Григоруком

Діалог — це розмова двох осіб.

В українській мові назви національностей пишуться з малої букви.

Завдання і запитання.

1. Розгляньте малюнок. Хто на ньому зображений? Який діалог відбувся між головними героями?
2. Зверніть увагу на заголовок. Поясніть, чому автор так назвав цей твір.

3. Прочитайте виділені слова. Як ви їх розумієте?
4. Розподіліть ролі й розіграйте діалог.
5. Доберіть із словника синонімів української мови до слова *дивовижні* слова, близькі за значенням**.**
6. Запишіть українською мовою своє ім'я і прізвище та імена своїх рідних. З якої букви ви будете писати ці слова і чому?
7. Запишіть імена у два стовпчики. В один — імена хлопчиків, а в інший — дівчаток.

Наталія, Андрій, Іванко, Марек, Оксана, Томаш, Світлана, Катерина, Анна, Ігор, Антон, Божена, Богдан, Марія.

- Прочитайте виразно текст.

Міста України

В Україні Київ — найбільше місто. Це столиця нашої країни. Його названо на честь засновника міста — князя Кия.

А велике старовинне місто Львів заснував князь Данило Галицький та назвав ім'ям свого сина Лева.

Місто Харків розташоване на річці Харків. Тому й має таку назву.

Полтава — місто, що побудоване на річці Лтава.

Ужгород — місто, що на річці Уж.

Запоріжжя — місто за порогами Дніпра.

З журналу «Барвінок»

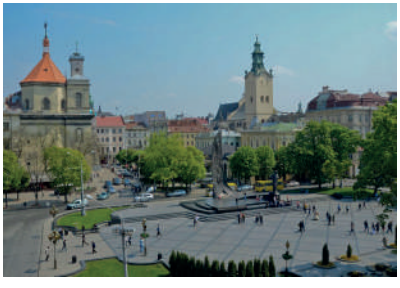

м. Львів

м. Київ

Завдання і запитання.

1. Назвіть столицю нашої країни. Чому вона має таку назву?
2. Звідки походять назви інших міст — Львова, Харкова, Полтави, Ужгорода та Запоріжжя? Відшукайте ці міста на карті України.
3. Знайдіть інформацію про походження назв інших міст, сіл і річок України в інтернеті або скористайтеся довідковою літературою, дитячими енциклопедіями в бібліотеці.
4. Як написано назви міст України? Чому?
5. Запишіть назви міст, що трапилися вам у тексті, за алфавітом.
6. А як називається ваше місто чи село? Чим воно відоме? Чи знаєте ви видатних земляків? Розкажіть.
7. Скажіть, яка найбільша річка України? Яка річка протікає у вашій місцевості?

ГОЛОСНІ ТА ПРИГОЛОСНІ ЗВУКИ. СКЛАД. НАГОЛОС

Ви вже знаєте, що польська й українська мови мають багато спільного. В обох мовах усі звуки діляться на дві великі групи — *голосні* (samogłoski) і *приголосні* (spółgłoski).

При вимові голосних звуків повітря проходить вільно, не натрапляє на жодні перешкоди. Спробуйте їх вимовити: [а], [о], [у], [е], [и], [і].

Натомість під час вимови приголосних, повітря натрапляє на різні перешкоди (язик, зуби, губи). Спробуйте вимовити кілька: [т, т´], [с, с´], [л, л´], [б, б´].

Приголосні і голосні звуки поєднуються між собою й утворюють ***склад*** (sylaba).

- Прочитайте вірш Анатолія Камінчука. Вимовте у виділених словах голосні звуки. Поділіть виділені слова на склади, запишіть.

Батьківщи́на

Зацвітає **калина**,
Зеленіє ліщина,
Степом котиться диво-луна,
Це моя **Україна**,
Це моя Батьківщина,
Що, як **тато** і **мама**, одна.

Склад — частина слова, яка вимовляється одним поштовхом повітря. У слові стільки складів, скільки голосних звуків.

Голосні звуки й самі можуть утворювати склад. Наприклад: о-сінь, о-гі-рок, у-чень, У-кра-ї-на.

В українській мові як і в польській, складів у слові стільки, скільки голосних звуків. Ви, напевне, помітили, що в кожному слові один склад вимовляється із більшою силою голосу. Такий склад називають *наголошеним*. Інші склади — *ненаголошені*.

Звук, який вимовляємо голосніше, ніж інші, називаємо *наголошеним*. Виділення голосом певного голосного звука в слові позначають наголосом (´). Склад, у якому є наголошений звук, називаємо ***наголошеним.***

- Спишіть словосполучення й запам'ятайте їхню вимову та написання.

Вира́зне чита́ння, вѝконати завда́ння, черговúй ỳчень, поста́вити запита́ння, мíсяць листопа́д, нова́ озна́ка, настỳпна зупúнка, одина́дцятий кілометр, чотирна́дцять ро́ків.

Завдання і запитання.

1. Складіть і запишіть речення з двома сполученнями слів.
2. Вира́зно прочитайте сполучення слів із правильними наголосами.
3. Розгляньте малюнки.

Вимовте назви зображених предметів. Визначте наголошені звуки. Спишіть слова-назви намальованих предметів. Підкресліть наголошені склади.

- Пригадайте, як переносяться слова з рядка в рядок у польській мові?

В українській мові, так само як і в польській, слова переносяться з рядка в рядок по складах: ка-ра-те, ква-со-ля, мо-ро-зи-во. Склад із однієї букви переносити не можна.

- Прочитайте подані слова польською мовою: lato, morze, samochód, wagony, wrzesień, kalina, przyjaciele

Перекладіть їх українською мовою, поділіть на склади.

ВЧИМОСЯ ПРАВИЛЬНО НАГОЛОШУВАТИ СЛОВА. ЧИТАЄМО І ПИШЕМО

Прочитайте вірш Анатолія Качана.

На **бе́резі**, **бере́за**,
А на бере́зі — шпак.
Сидить він і над плесом
Насвистує отак:
— На **бе́резі**, **бере́за**,
А на бере́зі — шпак.

Завдання і запитання.

1. Знайдіть у вірші слова, що пишуться однаково, а вимовляються по-різному. Поясніть значення виділених слів. Поділіть ці слова на склади.
2. Спишіть вірш. Підкресліть у виділених словах наголошені склади.
3. Прочитайте речення, простежте, як зміна наголосу змінює значення слова. Зробіть висновки.

Бра́ти участь у змаганнях.
Ми́шка вибігла з нірким.
Го́ри в Карпатах дуже високі.
На дверях старий **замо́к**.

Брату́ виграли кубок України з шахів.
Мишка́ нагородили грамотою.
Гору́ яскраво, червона рута!
Ця будова — старовинний **за́мок**.

Прочитайте і порівняйте.

Отже, від наголосу залежить зміст слова. В українській мові, на відміну від польської, наголос не має постійного місця. І навіть схожі в обох мовах слова відрізняються місцем наголосу.

Наприклад:

malować — малюва́ти	pisać – писа́ти
chodzić — хо́дити	czytać – чита́ти
pszczóła — бджола́	nówy – нови́й
wágon — вагóн	stáry – стари́й

Наголос в українській мові рухомий, тобто змінює своє місце. Наголос змінюється залежно від того, що хочеш повідомити. Якщо хочете сказати, що предметів багато, то наголос потрібно змінити.

Один	*Багато*
рука́	ру̀ки
весна́	ве́сни
крило́	кри́ла
нога́	но́ги
зима́	зи́ми
де́рево	дере́ва

- Спишіть вірш. Поділіть виділені слова на склади для переносу.

Руденька **осінь**, як **лисичка**,
Листком **махає**, як хвостом,
А вітер запліта в косички
Гілки вербові під **мостом**.

Любов Відута

УСНА НАРОДНА ТВОРЧІСТЬ

Пригадайте, що таке ***усна народна творчість***, або ***фольклор***?

Хто вам розповідав казки, співав колискові?

- Прочитайте текст.

Багата й барвиста українська мова. У давні-предавні часи виникли перлини усної народної творчості: загадки, скоромовки, лічилки, мирилки, дитячі народні ігри, співаночки, казки, прислів'я.

Ви знаєте, чому усну народну творчість так називають? Люди передавали свої знання, пісні, загадки та прислів'я, казки, оповідання одне одному усно. Згодом такі твори стали називати ***фольклорними***.

Дитина ще не вміє говорити, а від мами вже чує колискову пісню, забавлянки, примовлянки та віршики-пісеньки, а коли підростає, то слухає казки, запам'ятовує скоромовки, лічилки, прислів'я, навчається дитячих ігор.

Словник

фольклóр — folklor
усна народна творчість — ustna sztuka ludowa

- Прочитайте тест.

Колискові

Українці — співучий народ. І пісень склали дуже багато!

Співаючи колискову, матуся не тільки присипляє — вона бажає своїй дитині найкращого. Та й сам уже мамин голос має цілющу силу. Усю любов, ніжність, бажання бачити своє дитя щасливим, розумним, здоровим, гарним матір вкладає в невибагливі рядки й просту мелодію, організовану ритмом гойдання колиски. Монотонний тихий наспів і пестливі лагідні слова мають заспокоїти, приспати дитину.

У давнину колискову пісню вважали оберѐгом. Тому в ній часто співали про кота. Адже за народними віруваннями кіт захищає людину від злої сили.

А звуки *а-а-а* наприкінці колискової — це як сонячні ключі, якими матуся уявно замикала сон дитини.

Якщо маєте молодших братика чи сестричку, спробуйте заспівати їм колисанок.

Колискова

Люлі, люлі, мій синочку,
зроблю тобі колисочку —
мальовані бильця,
срібні коло кільця.

Словник
колиско́ва — kołysanka

Та новую колисоньку
повішу на калиноньку.
Будуть гулі прилітати,
дитиноньку годувати.
Будуть вітри повівати,
калиноньку колихати.
Колишися колисонько,
засни, моя дитинонько.

Завдання і запитання.

1. Кому співається колискова? З яких слів ви це зрозуміли?
2. Знайдіть слова за зразком: *синочку, калиноньку*. Прочитайте їх.
3. Які слова надають пісні ніжності й мелодійності?
4. Про кого згадується в колискових? Хто втішає дітей?
5. Дізнайтеся, які пісні співали вам. Хто в них згадується?
6. Пригадайте і проспівайте колискові, які ви знаєте.
7. Спробуйте скласти колискову пісню.

ЗАГАДКИ

- Прочитайте текст.

Загадки виникли дуже давно. Вони бувають двох видів: *народні* й *авторські (літературні)*.

Загадки розвивають допитливість, спостережливість і кмітливість. Читаючи та запам'ятовуючи загадки, ви зможете використати подану в них інформацію.

За́гадка розповідає про предмет чи явище, але не називає їх. У ній є слова-підказки для відгадки.

Народні загадки

Сидить баба на грядках,
Вся закутана в хустках.
Сидить у куточку і тче сорочку.

Куций Степан по хаті скакав.
Кінь залізний, а резиною підкований.

Білий ведмідь на кухні стоїть,
Холод виробляє, продукти зберігає.
Рукавом махнув, дерева нагнув.

Літературні загадки

Дуже я потрібна всім — І дорослим, і малим.
Всіх я розуму учу,
А сама завжди мовчу.

Г. Бойко

Які ви загадки знаєте? Розкажіть.

ПРИСЛІВ'Я ТА ПРИКАЗКИ

Пригадайте, що таке прислів'я. Які ви знаєте прислів'я польською мовою? Розкажіть.

Прислів'я та ***приказки*** — це короткі влучні народні вислови здебільшого повчального характеру. Вони узагальнюють життєвий досвід і мудрість народу.

Прислів'я і приказки роблять наше мовлення яскравим, барвистим і красивим. Вони ніби перлинки прикрашають розмову.

Прочитайте прислів'я. Як ви їх розумієте?

Спишіть. Підкресліть букви, що позначають голосні звуки.

1. Зробив діло – гуляй сміло. 2. Не кажи – не вмію, а кажи – навчуся. 3. Під лежачий камінь вода не тече. 4. На дерево дивись як родить, а на людину – як робить. 5. Хочеш собі добра – не роби нікому зла.

Перекладіть прислів'я та приказки з польської мови та запишіть їх.

Jak kto dba, tak też i ma. Prawda w oczy kole. Co kraj, to obyczaj.

Завдання і запитання.

1. Знайдіть в мережі Інтернет прислів'я та приказки українською мовою.
2. Запишіть ті, які вам найбільше сподобалися. Вивчіть їх напам'ять.

ВИВЧАЄМО ГОЛОСНІ ЗВУКИ, ПОЗНАЧАЄМО ЇХ БУКВАМИ

Прочитайте і запам'ятайте.

В українській мові лише шість голосних звуків: [а], [о], [у], [е], [и], [і]. На письмі вони позначаються десятьма буквами: *а, о, у, е, и, і, я, ю, є, ї.*

Звуки	[а]	[о]	[у]	[е]	[и]	[і]
Букви	а, я	о	у, ю	е, є	и	і, ї

При вимові голосних звуків струмінь повітря не зустрічає перешкод.

Прочитайте вірш Марії Пономаренко.

Ос..нь пензл..ка взяла,
Малюв..ти почала,
в білокорої бер..зки
зол..тила довгі кіски.

Спишіть вірш, уставляючи пропущені букви.

Які букви ви вписали? Які звуки вони позначають?

У польській мові також є такі звуки, як і в українській. Проте деякі з них позначаються іншими буквами.

Голосні звуки	Букви	
	У польській мові	В українській мові
[а]	Aa,ja, ia	Аа, Яя
[о]	Oo, jo, io	Оо
[у]	Uu, Óó, ju, iu, ió	Уу, Юю
[е]	Ee, je, ie	Ее, Єє
[и]	Yy	И
[і]	Ii, ji, ii	Іі, Її

Перекладіть і запишіть слова українською мовою. Позначте в словах наголос.

Kot, woda, jabłko, miasto, Jana, linia, słońce, biuro, ołówek.

Прочитайте вірш Катерини Перелісної. Вивчіть його і запишіть з пам'яті.

В автобусі

До нашого автобуса
Метелик залетів,
Нікого не питаючи,
На перше місце сів…

Нечемний ти, метелику,
Недобре так робить!
Як хочеш з нами їхати,
То треба заплатить.

Підкресліть букви, що позначають голосні звуки.

РОЗРІЗНЯЄМО ЗВУКОВЕ ЗНАЧЕННЯ БУКВ *И, У*, ВПРАВЛЯЄМОСЯ ВЖИВАТИ НА ПИСЬМІ

Прочитайте і запамятайте.

Будьте уважними під час читання й вимовляння звуків [и], [у] та написання відповідних букв української мови. Не плутайте їх з буквами польського алфавіту.

Запам'ятайте: звук [и] в українській мові позначається буквою ***и***.

А звук [у] позначається буквою ***у***. Будьте уважними під час письма і читання.

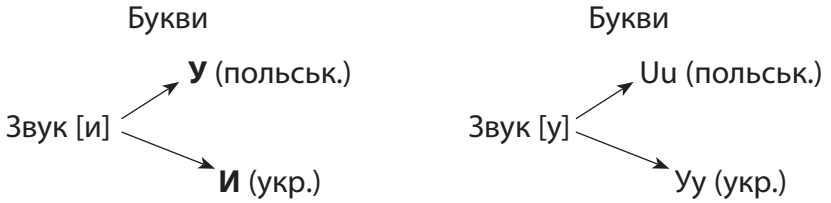

Вірш — твір, побудований на римуванні рядків.
Рима — це коли два слова подібні за звучанням: сонечко — віконечко, сніг — сміх, калина — Україна.

Прочитайте уривок з вірша Богдана Стельмаха. Про що в ньому йдеться? Спишіть.

Пóнад землéю материнською
птахи співають українською,
щоб мову пташенята знали,
щоб українською співали,
щороку з вирію верталися
та з Україною віталися!

Завдання і запитання.

1. Підкресліть букви, що позначають звук [и], однією лінією та звук [у] — двома лініями.
2. Знайдіть і прочитайте слова, які римуються.
3. Доберіть до слів «край», «стежина», «калина», «синичка».

Розгляньте малюнки. Прочитайте слова під ними. Спишіть подані слова, замість крапок упишіть потрібні літери.

л..стя кн…жка р..ба Гр..б сл..ва р..ка.

Пригадайте, що таке скоромовки. З якою метою їх використовують. Прочитайте скоромовку, чітко вимовляючи звуки. Спишіть скоромовку та вивчіть її напам'ять.

Бурі бобри брід перебрели,
Забули бобри забрати торби.

Скоромовки — жартівливі вислови, складені з важких для швидкої вимови слів.

Як навчитися вимовлятискоромовки

1. Прочитайте скоромовки 2–3 рази підряд мовчки. З'ясуйте значення невідомих слів.
2. Перший рядок читайте повільно, другий — швидше, третій — ще швидше.
3. Після цього читайте навпаки: швидко, повільно, дуже повільно.

Прочитайте й спишіть скоромовки.

Підкресліть букви, що позначають звук [и] – червоним кольором та звук [у] — зеленим. Вивчіть скоромовки напам'ять.

***

Бабин біб розцвів у дощ —
Буде бабі біб у борщ.

***

Жовтий жук купив жилет,
Джемпер, джинси та жакет.

***

Біг додому лісом лис,
Шелестить за лисом ліс.

Підкресліть букви, що позначають звук [и] – червоним кольором та звук [у] — зеленим. Вивчіть скоромовки напам'ять.

ВИВЧАЄМО БУКВИ *Я, Ю, Є, Ї* ТА ЇХ ЗВУКОВЕ ЗНАЧЕННЯ

Прочитайте вірш.

Журавлі лет..ть, курличуть,
шл..ть останн.. «прощавай»,
літечко з собо.. кличуть,
забира..ть в теплий край.

Марія Познанська

Словник
лелека, журавель — bocian, żuraw

Спишіть, уставляючи пропущені букви. Які звуки вони позначають?

Букви ***я, ю, є*** позначають два звуки на початку слова і складу: [**йа**], [**йу**], [**йе**]. Наприклад: *яблуко, яма, Євген, Юрій.*
Проте після *м'якого приголосного* букви ***я***, ***ю***, ***є*** позначають звуки [**а**], [**у**], [**е**]. Наприклад: *дятел, синє, любисток.*
Буква ***ї*** завжди позначає два звуки [**йі**]. Наприклад: *їжак, поїзд.*

Завдання і запитання.

1. Зробіть звуко-буквену схему виділених слів з попередньої вправи за зразком.

Зразок: забирають —[– • /– • / – • / = • =] [забирайут´]

2. Прочитайте звукові схеми слів. Зробіть їх буквений запис. Поставте наголос.
[йалинка], [йева], [вишн´а], [зайец´], [йул´а], [йіжак].

Які з поданих слів ви написали з великої літери? Чому?

3. Спишіть букви, їх з'єднання та слова.

Яя, яс, яр, ят, який, ясний
Юю, юс, юл, юв, юрба, Юрко
Єє, єс, єв, єм, Єва, Європа
Її, їх, їв, Київ, їхати, поїзд

Прочитайте текст, розкриваючи дужки.

Яким теплим видався вересень. У цю пору квітує верес. Стоїть привабливий медовий запах. На нього

злетілися жовті (оса). Та осінь бере своє. Зелений колір листя поступово змінюється на жовтий, червоний, помаранчевий. Лише хвойні (дерево) залишаються такими, як були.

На (клумба) квітнуть різнокольорові айстри, (жоржина), оксамитові чорнобривці та (хризантема). Така вона — осінь-чарівниця.

Словник

вересень — wrzesień
жовтень — październik
листопад — listopad

Завдання і запитання.

1. Пригадайте і назвіть осінні місяці.
2. Спишіть другий абзац. Поділіть слова в дужках на склади.
3. Які букви в підкреслених словах позначають два звуки?

ЧИТАЄМО КАЗКИ

Казки люблять і дорослі, і діти. Їх складали й передавали від покоління до покоління наші предки.

Казок існує безліч: веселі й дотепні, суворі й сумні.

З них можна дізнатися про дивні пригоди й цікаві історії. У чарівному казковому світі звірі, риби та рослини вміють розмовляти, а люди їх розуміють.

Ка́зка — це народна розповідь з вигаданим, іноді фантастичним змістом. У казках розповідається про тварин, рослин і неживі предмети, людей, їхній побут. Є казки *про тварин*, *чарівні* й *побутові*.
Казка, як і будь-який інший прозовий твір, має *заголовок, зачин, основну частину* і *кінцівку*.

Які польські народні казки ви знаєте?

Прочитайте виразно українську народну казку.

Заголовок

Колосок

Казка

Зачин

Жили собі на світі двоє мишенят — Круть і Верть і півник Голосисте Горлечко. Мишенята тільки те й знали, що співали й танцювали, а півник рано-ранесенько прокидався, спочатку всіх піснею будив, а потім до роботи брався.

Основна частина

Якось підмітав півник подвір'я й побачив на землі пшеничний колосок.

— Круть, Верть! — покликав півник. — Гляньте, що я знайшов!

Поприбігали мишенята та й кажуть:

— Коли б це його обмолотити...

— А хто молотитиме? — запитує півник.

— Не я! — одказує одне мишеня.

— Не я! — каже й друге мишеня.

— Я обмолочу, — каже півник. І взявся до роботи. А мишенята й далі граються.

От уже й обмолотив півник колосок та й знову гукає:

— Гей, Круть, гей, Верть, а йдіть гляньте, скільки зерна я намолотив!

Поприбігали мишенята.

— Треба, — кажуть, — зерно до млина віднести та борошна намолоти.

— А хто понесе? — питає півник.

— Не я! — гукає Круть.

— Не я! — гукає Верть.

— Ну, то я однесу, — каже півник. Узяв на плечі мішок та й пішов.

А мишенята собі скачуть.

Прийшов півник додому, знову кличе мишенят:

— Гей, Круть, гей, Верть! Я борошно приніс. Поприбігали мишенята, пораділи:

— Ой півничку! Уже тепер тісто треба замісити та пиріжечків спекти.

— Хто ж міситиме? — питає півник. А мишенята й знову своє:

— Не я! — пищить Круть.

— Не я! — пищить Верть.

Подумав, подумав півник та й каже:

— Доведеться мені, мабуть.

От замісив півник тісто, приніс дрова, розпалив у печі та й поставив пиріжки.

Мишенята співають і танцюють.

Аж ось і спеклися пиріжки, повиймав їх півник, виклав на столі. А мишенята вже тут.

— Ох, і голодний я! — каже Круть.

— А я який голодний! — каже Верть. Та й посідали до столу.

А півник і каже:

— Стривайте-но! Ви мені ска- жіть, хто знайшов колосок.

— Ти, — кажуть мишенята.

— А хто його обмолотив?

— Ти, — уже тихіше відповідають Круть і Верть.

— А тісто хто місив? Піч витопив? Пиріжків напік?

— Ти, — кажуть мишенята.

— А що ж ви робили?

Кінцівка

Що мали казати мишенята? Нічого. Устали вони із-за столу, а півник їх і не тримає. Хто ж отаких лінивих пиріжками пригощатиме?

Завдання і запитання.

1. Назвіть головних героїв казки. Хто з них працьовитий, а хто — лінивий?
2. Чи були Круть і Верть справжніми товаришами півнику? Доведіть.
3. Як ви вважаєте, чи мали мишенята їсти пиріжки?
4. Знайдіть у тексті незрозумілі слова й разом з учителем з'ясуйте їхнє значення.
5. Поміркуйте й скажіть, який це вид казки.
6. Доберіть прислів'я та приказки, які б характеризували героїв казки — мишенят і півника. Доведіть свою думку.
7. Яку думку висловлено в кінцівці казки? Прочитайте казку за особами. Створіть малюнок до казки. *За QR-кодом прослухайте і подивіться казку «Колосок» або вона ще має назву «Півник і двоє мишенят».*

НАПИСАННЯ СЛІВ З БУКВОСПОЛУЧЕННЯМ *ЙО*

Прочитайте текст, зверніть увагу на виділені слова.

Був собі хлопчик **Йосип**. Він мешкав у гарному будинку, який стояв посеред широких полів та квітучих лугів. Як прийшла весна й земля вкрилася чудовим

килимком з квітів, тоді було так гарно, особливо в квітучому Йосиповому садочку біля хати. Та він нарікав на цю красу. Він любив лише корисливі речі, а квітів зовсім не цінував.

«Кому ці квіти потрібні?» — говорив не раз, брав паличку і, махаючи нею, збивав голівки квітам.

«Нащо вони цвітуть, коли з них нема нікому користі», — відповідав, бувало, коли хто **його** запитував.

Набігавшись, Йосип брав собі книжку, сідав під деревом і читав. Він хотів стати дуже розумним.

За Є. Ярошинською

Завдання і запитання.

1. Як ви думаєте, чи потрібні квіти? Навіщо вони ростуть? Навіщо їх вирощують?
2. Чи маєте ви власний квітник? Чи доводилося вам доглядати за квітами? Які квіти ви знаєте чи вирощуєте? Назвіть їх.
3. Сфотографуйте осінні квіти і зробіть фотовиставку в школі.
4. Назвіть звуки у виділених словах. Спишіть перші три речення. Вимовте звуки в підкреслених словах. Поділіть їх вертикальними рисками на склади для переносу.
5. Як ви думаєте, що трапилося далі? Створіть власну розповідь.
6. Чи хотілося б дізнатися завершення казки? Тоді мерщій у бібліотеку або скористайтеся мережею Інтернет.

Прочитайте склади. Утворіть слова. Запишіть їх. Складіть і запишіть речення з одним з них.

зна		вич
бо		мий
Андрі	***йо***	зний
сер		мний
під		вий

При переносі буквосполучення ***йо*** розривати не можна. Наприклад: *ра-**йо**н, сер-**йо**з-ний, га-**йо**к, буль-**йо**н.*

Утворіть від поданих слів чоловічі імена по батькові за зразком. Запишіть їх.

Зразок: Анатолій — Анатолійович.

Сергій, Назарій, Олексій, Іван, Микола, Геннадій, Юрій, Ігор.

Прочитайте вірш Тамари Коломієць.

Йди-но, йоржику, сюди!
Онде крихти хліба! —
Йорж не вийде із води,
Йорж не птах, а риба.

Спишіть. Слова з буквосполученням йо підкресліть.

ВИВЧАЄМО ПРИГОЛОСНІ ЗВУКИ ТА ЇХ ПОЗНАЧЕННЯ БУКВАМИ

Прочитайте виразно вірш.

ЖОВТЕНЬ

Тихо о<u>с</u>інь ходить гаєм.
Ліс довкола аж горить.
Ясен листя осипає,
Дуб нахмурений стоїт<u>ь</u>.
І бері<u>з</u>ка над потоком
Стала наче молода.
Вітер, мовби ненароком,
Їй косиці розпліта...

Надія Приходько

Завдання і запитання.

1. Яку картину ви уявили, коли читали вірш? Опишіть.

2. Поясніть значення виділених слів.

3. Прочитайте підкреслені букви. Вимовте звуки, які вони позначають. Чи зустрічає струмінь повітря перешкоду при вимові цих звуків? Як називаються такі звуки?

Як у польській мові, так і в українській при вимові приголосних звуків на шляху видихуваного повітря мовні органи створюють перепони. Приголосні звуки вимовляються тихіше, у них більше шуму, а голосу мало. Приголосні звуки бувають *тверді* й *м'які*.

Пригадайте, скільки приголосних звуків у польській мові. Вимовте їх.

Погляньте на букви, які однакові в польській та українській мовах, але мають різне звукове значення:

Nn (поль.)	Ss (поль.)	Bb (поль.)
[н, н']	[с, с']	[б, б']
H н (укр.)	Cc (укр.)	Бб (укр.)
Rr (поль.)	Pp (поль.)	Hh (поль.)
[р,р']	[п, п']	[г,г']
P р (укр.)	Пп (укр.)	Гг (укр.)

Створіть таку схему для звука *[**ц**]*.

Запишіть склади українською мовою.

Dy, mo, gu, jar, nie, pa, wi, żu.

Визначте, листки та плоди яких дерев зображені на малюнку.

Випишіть букви, які позначають приголосні звуки, за зразком.

Зразок: клен: к — [к], л — [л], н — [н].

Складіть і запишіть речення з одним із слів.

Прочитайте й запишіть уривок з вірша Тараса Шевченка.

Зацвіла в долині
Червона калина,
Ніби засміялась
Дівчина-дитина.
Любо, любо стало,
Пташечка зраділа
І защебетала.

Підкресліть букви, яких немає в польській мові

Поділіть виділені слова на склади для переносу.

Життєвий і творчий шлях ***Тараса Шевченка*** був надзвичайно насиченим: знайомства, зустрічі, гостини, натхнення, твори, юнацькі будні в Петербурзі, арешти, заслання та повернення…

Народився в селі Моринцях (нині Черкаська область). Тарас ріс розумною й допитливою дитиною, хотів усе знати. Мав незвичайний талант до малювання. Вугіллям, крейдою

чи олівцем він малював скрізь, де тільки міг: на стінах, дверях, на папері.

Навчався у Петербурзі в Академії мистецтв. Знався з відомими художниками і письменниками. У нього був незвичайний талант і до написання віршів.

Т. Шевченко видає першу збірку віршів «Кобзар» і стає відомим та улюбленим поетом багатьох.

ЗВУКИ [ШЧ] ТА ПОЗНАЧЕННЯ ЇХ БУКВОЮ *Щ*

Настала осінь. Задощило…

Усі по-різному ставляться до цієї пори року: одні її люблять, а в інших псується настрій… А як ви почуваєтеся восени?

Прочитайте оповідання.

Вероніка й рожева парасолька

Часто бабуся чи дідусь ставлять Вероніці каверзні запитання, на які вона ще не знає відповіді. Наприклад:

— Що розквітає, коли йде **дощ**?

— Ну, звичайно! Парасольки розквітають під час дощу! — здогадалася дівчинка.

— Молодець! — похвалив дід онуку. — А знаєш, коли з'явилася перша парасолька? Її придумали 3000 років тому в Китаї й використовували для захисту від сонячних променів.

Розпочався сильний дощ. У цей час бабуся мала повернутися з магазину, але вона затримувалася.

— Вероніко, віднесімо бабусі парасольку, а заодно допоможемо принести продукти.

— Справді! Думаю, що вона зрадіє, — вигукнула дівчинка.

Назад ішли всі разом: дідусь — під чорною парасолькою, бабуся — під блакитною, а Вероніка — під своєю улюбленою рожевою.

— Усе правильно! Від дощу розквітають парасольки, — сказала дівчинка.

Головне в парасольках — уміння підняти настрій навіть у найпохмуріший день. А це — уже **щастя**.

За В. Табур

Завдання і запитання.

парасóлька

1. Що нового ви дізналися з оповідання?
2. Чи була Вероніка допитливою дівчинкою?
3. Розіграйте розмову дідуся та Вероніки.
4. Перекажіть зміст близько до тексту.
5. Як ви розумієте останній абзац тексту? Що є для вас щастям? Розкажіть.
6. Чи є у вас удома парасольки? Чи часто ви гуляєте в парку або сквері зі своїми близькими під парасольками?
7. Зверніть увагу на виділені слова в оповіданні.

Буква ***щ*** завжди позначає два звуки [**шч**].
Наприклад: *бор[шч], ку[шч], [шч]ука.*

8. Зробіть звукову схему виділених слів.
9. Складіть речення зі словом *парасолька.*

У народі кажуть

Восени за одну годину і сніг, і дощ.
Осінь іде — дощі за собою веде

Прочитайте й запишіть текст, замінюючи звуки в дужках відповідними буквами.

[Йе]вген і [Йу]рко пішли до лісу. Вони часто там бували й тому не бо[йа]лися загубитись. На галявині

вони знайшли ку[шч]і лі[шч]ини і з задоволенням по[йі]ли горішків. Раптом впері[шч]ив до[шч], і хлопцям довелося ховатися в ха[шч]і. Потім знову стало [йа]сно і вони пішли додому.

ЧИТАЄМО І ПРАВИЛЬНО ВИМОВЛЯЄМО ЗВУКИ [ДЖ], [ДЗ], [ДЗ’]. ДЗВІНКІ ТА ГЛУХІ ПРИГОЛОСНІ ЗВУКИ

Прочитайте текст.

Дзвоники

Поливаю квіти; вода з шланга шурхоче, а джміль бурчить, сердиться:

— Добре твоїм квітам, а мені воно як? У мокрих штанях, ще й курточку оксамитову пилком забруднивши? Та дарма, хоч і змок, а своє діло знаю. Гей, братики, гей, **джмелі-дзвонарі,** гайда дзвонити утреню! Розгойдаймо блакитні дзвоники: дзелень-дзень, дзелень-дзень, добрий день усім!

А до вечірні дзвонитимем у дзвоники білі й лілові: дзінь, бом, дзінь, бом, пливе хмара, як почвара; бджоли, ховайтеся, квіти, закривайтеся! Буде грім, буде дощ на пшеницю в полі, на ромашки в лузі — умивайтеся!

Зірка Мензатюк

Завдання і запитання.

1. Прочитайте заголовок до тексту. Який звук позначають підкреслені букви у виділених словах?
2. Прочитайте текст уголос. На місці букв ***дж***, ***дз*** вимовляйте один звук [дж], [дз], [дз’].
3. Спишіть останній абзац. Підкресліть слова, у яких букв більше, аніж звуків.

Розгляньте малюнки. Що зображено на них? Назвіть звуки в цих словах.

Буквосполучення ***дж***, ***дз*** в українській мові позначають один звук **[дж]** чи **[дз], [дз']**, хоча й записуються двома буквами.

Прочитайте вірш, дотримуючись правильної вимови звуків [дж], [дз], [дз']. Випишіть слова з цими звуками.

Дрізд із дятлом дивувались,
Як джмелі на вишні гралися,
Дзюркотіли, мов **джерельце**,
Що в дубове б'є відерце.
Дятел дуба доглядав:
Дзьобом вправно діставав
Його грізних ворогів —
Ненаситних шкідників.

Поділіть виділене слово на склади для переносу.

Приголосні звуки, які вимовляються з голосом і шумом, називаються ***дзвінкими***.
Приголосні звуки, які вимовляються тільки з шумом, називаються ***глухими***.
Дзвінкі приголосні звуки наприкінці складу та слова вимовляються дзвінко.

Розгляньте таблицю. Вимовте утворені пари звуків. Який глухий звук не має пари?

дзвінкі	[б]	[г]	[ґ]	[д]	[д′]	[з]	[з′]	[ж]	[дж]	[дз]	[дз′]	–
глухі	[п]	[х]	[к]	[т]	[т]	[с]	[с′]	[ш]	[ч]	[ц]	[ц′]	[ф]

Зверніть увагу на дзвінкі приголосні, що не мають пари.

дзвінкі	[в]	[й]	[л]	[л′]	[м]	[н]	[н′]	[р]	[р′]
глухі	–	–	–	–	–	–	–	–	–

Змініть слова за зразком. Запишіть їх. З одним із них складіть речення.

Зразок: ходити — ходжу.

Сидіти, будити, водити.

ТВЕРДІ ТА М’ЯКІ ПРИГОЛОСНІ ЗВУКИ. ПОЗНАЧЕННЯ М’ЯКОСТІ ПРИГОЛОСНИХ БУКВАМИ *І, Я, Ю, Є*

Прочитайте і запам’ятайте.

Приголосні звуки в українській мові бувають тверді і м’які. Літери ***і, я, ю, є*** пом’якшують попередній приголосний.

Прочитайте подані пари слів. Зверніть увагу, як змінюються звуки.

Дим — дім, сад — сядь, лук — люк, радіти — рясніти.

Назвіть м’які приголосні звуки. Якими буквами позначено їх м’якість?

Прочитайте народну пісню.

— Ой весно, весно, днем красна,
Що ж ти, весно, принесла?
— Принесла вам л..течко

І зелене зілл..чко,
Хрещатенький барвіночок,
Запашненький л..бисточок.

Завдання і запитання.

1. Чи знаєте ви, як називаються такі пісні?
2. Спишіть народну пісню веснянку, уставляючи пропущені букви.
3. Вимовте звуки перед пропущеними буквами. Які висновки ви можете зробити?

Букви ***і, я, ю, є*** позначають м'якість попередніх приголосних звуків.

Прочитайте текст.

Осінь-чарівниця… Чому її так називають?

Вона, як маляр-художник, фарбує листя різними кольорами. Обов'язково відвідайте парки, сквери та ліс. Там ви побачите жовтогаряче, червоне, коричневе, оранжеве й зелене листя. Настає «бабине літо». У цей час можна спостерігати, як літають сплетені павутинки.

У садах і на городах достигають фрукти й овочі. **Звірі** роблять запаси на зиму й утеплюють **своє** житло. Такі птахи, як лелеки та журавлі, відлітають у теплі краї. А інші, наприклад горобці, голуби й ворони, залишаються зимувати. Тому дуже важливо під час холодів, коли важко знайти їжу в лісах і парках, робити годівнички та насипати щось їстівне для птахів.

На газонах і клумбах квітнуть різнокольорові айстри й жоржини, червоні канни, милують око оксамитові чорнобривці та запашні хризантеми.

Завдання і запитання.

1. Прочитайте підкреслені слова. Вимовте м'які звуки. Які букви позначають м'якість попередніх приголосних звуків?
2. Випишіть з тексту назви квітів в абетковому порядку. Зробіть звуко-буквений аналіз виділених слів.

СЛУХАЄМО, ЧИТАЄМО, УСВІДОМЛЮЄМО ПРОЧИТАНЕ.

ПОЗНАЧЕННЯ М'ЯКОСТІ ПРИГОЛОСНИХ ЗВУКІВ ЗНАКОМ М'ЯКШЕННЯ

Прочитайте і запам'ятайте.

В українській мові буква «ь» окремого звука не позначає. Вона лише пом'якшує приголосний, який стоїть перед нею. З букви «ь» слова не починаються, вона може стояти тільки в середині слова або в кінці.

Прочитайте слова, які «виросли» на ромашці. Запишіть їх.

Буква знак м'якшення (***ь***) позначає м'якість попереднього приголосного звука.

Пригода з м'яким знаком

Василь сидів на кухні, їв рисову кашу й думав про літери в абетці.

— Як їх багато! Аж тридцять три! — зітхнув він. — Ще й м'який знак серед них. Інші літери позначають

звуки, а він не позначає жодного звука, ні бе, ні ме — буква німа! Навіщо він? А м'який знак почув, що хлопчик казав. Розсердився, надувся та як лясне, мов батогом! З несподіванки Василь аж підскочив. Бо що це з його кашею зробилося? Був РИС, а стала РИСЬ, хижа та зла! То м'який знак таке диво зробив — РИС на РИСЬ перетворив.

Злякався хлопчик. Треба тікати! Вискочив надвір, а рись за ним! «Сам не втечу… Якби мені КІНЬ…» — подумав він. Ураз з'явився КІНЬ. Скочив Василь на нього та й помчав, аж у вухах засвистіло.

А м'який знак знову — лясь! Був КІНЬ, а став КІН, і Василь на кону, тобто на сцені… «Де мені сховатися? — стривожився він. — У полі не сховаюся, бо рись дожене. Треба добігти до людських ОСЕЛЬ!»

Оселі виднілися недалечко. Побіг хлопчик до них. Коли це ще раз ляснуло. Дивиться він, а замість ОСЕЛЬ стоїть ОСЕЛ, хвостом помахує, мух відганяє.

— Годі вже, годі! — гукнув Василь. — Уже я зрозумів, що може м'який знак.

— Чи не хочеш до СІЛ добратися? — запитав його м'який знак.

— Не хочу, не треба! Бо із СІЛ ти зробиш СІЛЬ… Не сердься! Вибач, що не цінував тебе.

— Отож-то!

Ляснуло — і зникла рись.

Василь знову вдома на кухні, перед ним тарілка з рисовою кашею. «Смачного», — сказав він сам до себе і

швиденько доїв кашу. Про всяк випадок, щоб м'який знак, бува, не передумав.

За З. Мензатюк

Кін — спеціальний майданчик, на якому показують вистави; сцена.

Абза́ц — частина тексту від одного відступу до іншого, наприклад перший абзац у тексті, виділений кольором. Речення в абзаці пов'язані за змістом.

Завдання і запитання.

1. Скільки літер в абетці? Чи правильну кількість назвав Василь?
2. Яка буква не позначає ніякого звука?
3. Чому розсердився м'який знак на хлопчика?
4. Прочитайте текст з інтонацією.
5. Визначте, скільки абзаців у тексті.
6. Назвіть головних героїв. Чи співчували ви хлопчику?
7. Позмагайтеся, хто з вас більше пригадає та назве слів з м'яким знаком.
8. Випишіть з тексту слова зі знаком м'якшення.
9. Порівняйте написання слів в українській та польській мовах.

день — dzień	тінь — cień
пень — pień	кінь — koń

Складіть і запишіть речення з двома словами.

БУКВОСПОЛУЧЕННЯ *ЬО*. ВИМОВЛЯЄМО І ПИШЕМО СЛОВА З *ЬО*

Змініть слова за зразком. Запишіть їх. Складіть і запишіть речення з двома словами.

Зразок: осінній — осіннього.

Вечірній — …., ранній — …, літній — …, колір — …., синє — …., домашнє.

Утворіть словосполучення з поданих слів за зразком і запишіть їх.

Зразок: На синьому морі.

На, небі, вечір; у домашній, завдання; на, лід, тонкий; у будинку, сусідній.

Прочитайте текст. Доберіть заголовок.

В осінньому лісі по-справжньому казково і тихо. Уже не чути співу дзвінкоголосих пташок. Різнокол..орове листя повільно опадає з дерев, ніби кружляє в таночку. Тільки вічнозелені сосни та ялинки поважно хитають своїми верхівками, ніби розмовляють. **Ц..огоріч** осінь видалася теплою й сонячною.

Спишіть текст, уставляючи за потреби пропущені букви. Поділіть виділене слово на склади для переносу.

Буквосполучення ***ьо*** пишеться в середині слова. При переносі його не можна розривати.
Переносьте так: *по-л**ьо**-ва, л**ьо**т-чик, ко-л**ьо**-ри.*

Прочитайте слова, подані в звуковому записі. Запишіть їх буквами. Складіть речення з одним із слів.

[дз′об], [л′он], [сл′оза], [с′омий], [бад′орий].

ПОДОВЖЕНІ М'ЯКІ ПРИГОЛОСНІ ЗВУКИ

Прочитайте вголос пари слів. Вслухайтеся у вимову м'яких приголосних звуків.

Рідня — каміння, Галя — гілля, хвиля — зілля, тертя — життя.

На письмі м'який приголосний звук позначають дві однакові букви. М'який подовжений звук позначається так: [´ **:**], [**н´ :**].
Зверніть увагу, таких звуків у польській мові **немає**!

Прочитайте слова. Знайдіть відповідне значення. Запишіть.

Багаття	водяна трав'яниста рослина, водяна лілія.
Латаття	тверда горюча речовина.
Вугілля	вогнище, купа дров, хмизу, що горить.

Підкресліть букви, якими позначені м'які подовжені приголосні звуки.

Слова з подовженим м'яким приголосним переносити з рядка в рядок можна так:

*зі-**лл**я*	*взу-**тт**я*
*зі**л-л**я*	*взу**т-т**я*

Прочитайте вірш Алли Свашенко.

Є такі чудні́ слова:
звук один, а ні́би два.
В слові звуки ці живуть,
їх подовженими звуть.

Це облúччя і насíння,
бездорíжжя і камíння.
Це життя і майбуття,
це волосся і взуття.

Випишіть слова з подовженими м'якими приголосними. Поділіть їх на склади для переносу.

ПРАВИЛЬНО ВИМОВЛЯЄМО Й НАГОЛОШУЄМО СЛОВА З ПОДОВЖЕНИМИ М'ЯКИМИ ПРИГОЛОСНИМИ

Прочитайте вірш.

Рідний край свій полюбити —
Найважніша з усіх справа.
В нім пливуть глибокі ріки,
І шумлять степи безкраї,
Струнке гори пнуться в хмари,
Синьооке море грає.
Буйне збіжжя колосисте
На врожайних росте ріллях,
Є у надрах сіль і нафта,
Віск, залізо і вугілля.

Р. Завадович

Випишіть слова з подовженими м'якими приголосними. Підкресліть букви, що позначають ці звуки. Поділіть виписані слова на склади для переносу.

Прочитайте частини слів. «Зберіть» склади й запишіть слова. Складіть і запишіть речення з одним словом.

корі	ття	цвіті
взу	ння	зна

Прочитайте слова, правильно їх наголошуйте.

Завда́ння, чита́ння, навча́ння, запита́ння, оповіда́ння, знання́.

Складіть і запишіть словосполучення за зразком:

Зразок: домашнє завдання, виразне читання.

Прочитайте текст. Приготуйтеся записати його під диктовку.

Тихий осінній день дихав морозом. Осінь поволі відходила. На узліссі виднівся зажурений клен з кількома багряними листочками на гіллях. Позбулися дерева свого розкішного вбрання. Останні квіти похилили голівки. Все чекає приходу зими.

ВИРАЗНО ЧИТАЄМО ТВОРИ

Ви вже читали вірші про осінь. А чи звернули увагу на те, що їхня мова о́бразна й останні слова в рядках віршів римуються, тобто співзвучні? Саме завдяки цьому вірші звучать мелодійно, як музика. Пригадайте, що таке рима?

Прочитайте подумки вірш. Потім прочитайте вірш уголос, передаючи його мелодику й настрій. Зверніть увагу, що паузи треба робити не лише перед розділовими знаками, а й у кінці кожного рядка.

Білочка восени

На гіллячках, на тоненьких,
Поки день ще не погас,
Сироїжки та опеньки
Білка сушить про запас.

Так нашпилює охайно,
Так їх тулить на сосні
І міркує: «А нехай-но
Ще побудуть тут мені!

Поки дні іще хороші,
Поки є іщетепло,
А як випадуть пороші,
Заберу їх у дупло.

Л. Костенко

Завдання і запитання.

1. Знайдіть і прочитайте римовані слова.
2. Як авторка описує білочку? Розкажіть.
3. Розгляньте малюнок. Чи знаєте ви, де живе білочка?
4. Які запаси вона робить на зиму?
5. Чи бачили ви білку в парку чи в лісі? Чим ви годували її?

Прочитайте вірш.

Листопад

Вже з дерев злетіло листя,
наступає **листопад**.
Сонце ллє над білим світом,
осяває голий сад.
Тільки це не літнє сонце,
в ньому вже тепла нема.
І настирливо в віконце
стукотить до насзима.

Н. Забіла

Завдання і запитання.

1. Яку осінь змалювала авторка у вірші — ранню чи пізню? Обґрунтуйте свою думку, використовуючи рядки з вірша.
2. Прочитайте виділене слово. Розкажіть, яке значення воно має.
3. Створіть малюнок до вірша.
4. Складіть розповідь за поданим малюнком та опорними словами.

Опорні слова: осінь, урожай, діти, візок, золота, щедра, дари.

Прочитайте текст.

Як пташки знають, куди їм летіти?
Хто їм показує дорогу?

Більшість учених вважала, що птахи летять за сонцем і зірками. Дехто думає, що молоді птахи летять за старшими. Але виявляється, що це не так. У зозуль, наприклад, старші птахи летять окремо від молодих. Батьки-лелеки вирушають у політ раніше за молодих. Отже, птахи, з'являючись на світ, уже знають, куди вони мають летіти з настанням холоду й за яким маршрутом; коли потрібно вирушати в дорогу; щоб подолати важкий переліт, потрібно «нагуляти жир». Є такі птахи, які можуть долати відстань 8000 км без жодної зупинки.

З дитячої енциклопедії

Завдання і запитання.

1. Коли відлітають птахи? Чому?
2. Яких перелітних птахів ви знаєте?
3. Чи знаєте ви, як відлітають птахи?
4. Складіть невелику казку. Скористайтеся планом-підказкою.

Пригода в осінньому лісі

План

1. Прийшла красуня осінь.
2. Осінній листопад.
3. Пташки у вирії.

АПОСТРОФ. ЧИТАННЯ СЛІВ З АПОСТРОФОМ

Прочитайте текст і запамятайте.

Є королівство букв – Алфавіт. У ньому мешкає 33 літери. А є королівство Знаків. Ви, напевне, уже здогадалися, хто там мешкає? Це знак оклику, запитання, кома, крапка. До знаків належить і апостроф «ʼ».

На письмі апостроф позначає роздільну вимову й уживається тільки після твердих приголосних [б], [п], [в], [м], [ф] та [р] перед звуками [йа],[йу],[йе],[йі]. Наприклад: *солов'ї, в'є, пір'їна, п'ять, м'яч, б'ють, кав'ярня.*

Так апострофом показуємо, що букви я, ю, є, ї позначають не м'якість приголосних, а вимовляються як два звуки.

Чи є такий знак у польській мові?

Апостроф — це знак (ʼ), який уживається на письмі для позначення роздільної вимови приголосного твердого звука перед м'яким звуком [й].

Прочитайте фрагмент з оповідання Віри Лебедової «Горда Пава».

І в цю мить засяяла над вертепом велика зоря, а світлячки засвітили свої ліхтарики; **польові** коники настроїли свої інструменти, а павучки поспускали зі стелі вниз тонесенькі срібні ниточки, що переливалися **кольорами** веселки. Мишки з куточків виставляли раз у раз свої мордочки, а віл і осел стояли мовчки, киваючи тільки повагом головами над малим дитятком у **яслах**.

І було тихо, неначе світ увесь передумував якусь велику думу.

Але дитятко лежало тихенько, тільки ручкою перебирало м'**я**ке пір'**я**чко своєї постільки.

Завдання і запитання.

1. Виразно прочитайте підкреслені слова. Які звуки позначає виділена буква? Чітко вимовте ці звуки.
2. Поділіть виділені слова на склади для переносу.

Апостроф ставиться після букв ***б, п, в, м, ф, р*** перед ***я, ю, є, ї***, які позначають по два звуки [йа],[йу],[йе],[йі].

3. Прочитайте пари слів. Назвіть звуки, позначені виділеними буквами.

бур**я**к — бур'**я**н	Зоряна — Мар'яна
бур**я** — пір'**я**	об**і**дає — об'**ї**дає

4. Спишіть. Накресліть звукову схему першої пари слів. Складіть і запишіть речення з ними.
5. Спишіть останній абзац із поданого вище оповідання Віри Лебедової. Підкресліть слова, які пишуться з апострофом та ***ьо***. Поясніть правопис апострофа.

Поділіть виділені слова на склади для переносу.

ВПРАВЛЯЄМОСЯ У ВЖИВАННІ АПОСТРОФА НА ПИСЬМІ ТА ВИМОВЛЯННІ СЛІВ

Пригадайте, що таке прислів'я. Прочитайте і поясніть їх.

1. Пташка красна своїм пір'ям, а людина — знанням. 2. Добре ім'я — краще від багатства. 3. Найбільше багатство — здоров'я. 4. Ранні пташки росу п'ють, а пізні — слізки ллють.

Спишіть прислів'я. Поясніть вживання апострофа.

Прочитайте вірш.

По саму зав'язку

Цікаві вирази народні
Ось каже чоловік один:
«В провулок напхано сьогодні
по саму зав'язку машин».
А другий каже, що у нього
по саму зав'язку турбот.
Звідкіль тут зав'язка? У кого
дізнатись учням про зворот?
— Так, певно, говорити стали, —
сказав Олесеві дружок, —
тому що зерно насипали
по саму зав'язку в мішок.
Та ось питають на уроці —
що скаже вчитель про слівце?
— Е, народилося в сорочці, —
всміхнувся він, — словечко це.
У давнину, коли в людини
ще ґудзики не повелись,
була в сорочці чи кофтині
на шиї зав'язка колись.
Коли ж по горло хтось наївся —
«по саму зав'язку», — казав.
Отак цей вираз і прижився:
народ сказав, як зав'язав.

Дмитро Білоус

Завдання і запитання.

1. Поясніть значення вислову «народ сказав, як зав'язав». Як автор підтверджує його зміст? Прочитайте.

2. Поясніть уживання апострофа**.**
3. Яка головна думка вірша? Прочитайте його виразно
4. Роз'єднайте слова і прочитайте вислів.

Розумбезкнигищоптахбезкрил.

Складіть і запишіть прислів'я з поданих груп слів.

Коли, нащо, й, клад, лад, в , сім'ї.
Добрий, найрідніший, друг, кам'яного, мосту.

При переносі слів апостроф не відокремлюється від попередньої букви: *пам'-ять, солом'-яний.*

- Прочитайте слова. Спишіть їх, поділяючи на склади для переносу.

  М'ята, реп'ях, сузір'я, подвір'я.

- Прочитайте слова лівої колонки.

що?	*який?*
торф	торф'яний
камінь	
солома	
дерево	

Утворіть від поданих слів слова з апострофом, які б відповідали на запитання який?, поділіть їх на склади.

Запишіть речення з утвореними словами.

- Доберіть зі словника 5 слів апострофом, який пишуть у словах після префіксів.

СЛОВО

ЛЕКСИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

Прочитайте уважно текст.

Усе, що нас оточує, усі дії, ознаки предметів, називаються словом.

Кожен народ створював свою мову, маючи своє власне уявлення про навколишні предмети та явища природи.

Багато слів української мови вже давно втратили зв'язок зі своїм корінням, що дало їм життя. Багато слів змінили своє значення, але є такі, які не змінювали своїх значень протягом віків: я, ти, мати, батько, сестра і інші. Мова — явище живе. Вона постійно розвивається, і тому постійно виникають нові значення слів. Сучасна українська мова налічує більше 135 тисяч слів.

За О.Форощук

Усі слова мови зібрано в словники. На початку нашого підручника ми про них згадували. Є словники, що пояснюють значення слів, вони називаються *тлумачними*. Є *орфографічні* словники, що подають правильне написання слів. За ними ми можемо перевірити написане чи уточнити правильність написання слів, які нас цікавлять. Є перекладні словники — у них подано переклад і пояснення слів з іншої мови.

Слова́ — це назви тих предметів, які людина бачить навколо себе, ознаки та дії цих предметів.

Прочитайте вірші українських поетів про слово.

***

Ну що б, здавалося, слова...
Слова та голос — більш нічого.
А серце б'ється — ожива,
Як їх почує!

Т. Шевченко

***

Та звідки ж воно, оце слово,
ніколи, здається, не чуте?
Ну просто не слово, а чудо —
та звідки ж воно, оце слово?
Зійшло у свідомості слово,
таке таємниче, нежданe …
А слово народжує слово,
співає братами-словами.
Життя за віками спливає,
а слово народжує слово.

П. Перебийніс

***

Буває, що слово відоме давно,
а знає не кожен, що значить воно.

Д. Білоус

Які думки висловлюють поети про слово ?

Почитайте слова. Поміркуйте, чому виникли такі назви.

Хлібопічка, рукавички, підручник, книгарня, соняшник, умивальник.

Складіть і запишіть з двома словом речення. За допомогою українсько-польського словника перекладіть речення й запишіть польською мовою.

Перекладіть і запишіть українською мовою слова. За потреби користуйтеся польсько-українським словником.

Jego, niebo, niebieski, szczęście, wiatr, krawędź, słońce, deszcz, kolorowy, jesień, zima.

ЛЕКСИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ СЛОВА (ПРОДОВЖЕННЯ)

- Прочитайте і назвіть одним словом:

Бузок, конвалії, троянда, півонії — це…
Чапля, горлиця, фазан, жайворонок — це…
Яблука, абрикоси, сливи, груші — це…
Верба, тополя, дуб, смерека — це…
Картопля, буряки, огірки, цибуля — це…

Словник
жáйворонок — skowronek

- Прочитайте подані слова. Випишіть слова-назви предметів.

Стіл, яскравий, теплий, писанка, молочний, книжка, над, три, працювати, автобус, синій, вінок, калина, співучий.

- Прочитайте виразно вірш.

Мандруючи Україною

Мама повчає сина:
— Запам'ятай, дитино,
Усе, чим земля багата:
Любисток, полин ім'ята,
Вершини, поля і ріки —
Усе це твоє довіку.
Плекай і шануй, мій сину,
Ласкав усвою Україну.

М. Морозенко

* ***Плекати*** *— з любо в'ю зберігати в пам'яті, серці.*

Завдання і запитання.

1. Чого мама навчає сина?
2. Як поетеса описала у вірші, чим багата українська земля? Прочитайте.
3. Поясніть, як ви розумієте виділені слова.
4. Вдумливо прочитайте поезію ще раз. Запишіть вірш з напам'яті.
5. Поясніть правопис підкреслених слів.

ДЕРЖАВНІ СИМВОЛИ УКРАЇНИ

- Прочитайте текст.

Державними символами України є ***Державний Прапор, Державний Гімн*** і ***Державний Герб.*** Гімн уперекладі з грецької мови означає «святкова пісня».

Державний Гімн є одним з державних символів і презентує державу на міжнародних зібраннях, спортивних змаганнях. Державним Гімном України є пісня «Ще не вмерла України…» на слова Павла Чубинського та музику Михайла Вербицького.

Герб України — це тризуб. Він відображає єтриєдність життя: мати—батько—дитина, які символізують силу, мудрість і любов. На ньому можна прочитати слово «ВОЛЯ».

Прапор — символ незалежної держави. Прапор України — синьо-жовтий. Його кольори означають синє небо та золоту ниву.

- З якою інтонацією потрібно читати гімн? Виберіть для відповіді потрібні слова. Прочитайте гімн із цією інтонацією.

спокійно урочисто піднесено радісно

Ще не вмерла України, і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші вороженьки, як роса на сонці,
Запанує́м і ми, браття, у своїй сторонці.
Душу, тіло ми положим за нашу свободу.
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

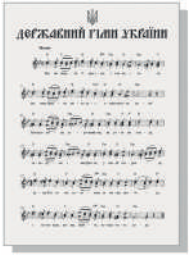

- Правильно наголошуйте подані слова.

  Усміхне́ться, воріже́ньки.

**** Завзяття***— наполегливість, енергійність.

@ За допомогою дорослих знайдіть в інтернеті та прослухайте музику до Державного Гімну України.

ДЕНЬ УКРАЇНСЬКОЇМОВИ ТА ПИСЕМНОСТІ

9 листопада — День української мови та писемності

Найбільше багатство українського народу — мова. Українська мова дуже співуча, лагідна й мелодійна. Народ створював її віками, її багатство та краса, витонченість і мелодійність визнано світом. Щороку в Україні 9 листопада відзначають День української писемності та мови. У цей день за традицією в школах проводять свято мови та пишуть Всеукраїнський радіо диктант для всіх охочих. Вивчаючи українську мову, можна дізнатися про неї багато цікавого.

На мовному конкурсі, який пройшов у Парижі в 1934 р., українську мову визнано третьою найбільш красивою мовою світу.

СЛОВА, БЛИЗЬКІ ЗА ЗНАЧЕННЯМ (СИНОНІМИ).

- Прочитайте групи слів. Поміркуйте, за якою спільною ознакою вони об'єднані.

Говорити, балакати, промовляти, базікати, казати, гомоніти, мовити, розповідати.

Ходити, ступати, іти, крокувати, прямувати, чимчикувати, плентатися.

Складіть з двома словами речення. Запишіть їх.

Синоніми — це слова, які по різному вимовляються та пишуться, але мають однакове або дуже близьке значення. Вони дозволяють створити більш детальний опис предмета або явища, а також не повторювати одні й ті ж самі слова у тексті.

- Прочитайте вірш. Про що він, як ви його розумієте? Спишіть, підкресліть синоніми.

Послухай, як струмок дзвенить,
Як гомонить ліщина, —
З тобою всюди, кожну мить
Говорить Україна.
Послухай, як трава росте,
Наповнена дощами,
І як веде розмову степ
З тобою колосками.

П. Осадчук

- Доберіть з довідника синоніми до поданих слів. Запишіть їх.

Заметіль, доброта, їсти, злий.

Довідничок: віхола, хурделиця, чуйність, людяність, наминати, харчуватися, смакувати, лютий, сердитий.

- Із наведених слів випишіть близькі за значенням (синоніми) до слова працювати. З двома з них складіть і запишіть речення.

Робити, трудитися, майструвати, творити, йти, летіти, хотіти, спати, відпочивати, гратися, байдикувати, сміятися.

Завдання і запитання.

- Прочитайте слова. Випишіть групи синонімів. Із слів, що залишилися, складіть і запишіть речення.

Вітер, буревій, бриз, червоний, калиновий, бордовий, розмовляти, спілкуватися, балакати, обговорювати, кричати, шуміти, репетувати, галасувати, вивчати, нове, дуже, цікаво.

- Прочитайте виразно вірш.

Двісті ігор

Мій планшет — істота дивна.
Все, що треба, в ньому є:
і сучасне, й прогресивне —
він же знову за своє…

Тут підручники новітні —
я їх ще й не відкривав;
довідник про все на світі
тато сам мені скачав.

Інтернет 3G, звичайно,
соцмережі — як без них…
До задачника скачати
навіть відповіді встиг!

Суперово все, одначе
мій планшет тихцем бурчить:
«Це ж яке життя собаче:
цілий день все вчить та вчить!

У мені тепер набито
знань на тисячу людей!
А про ігри й не запитуй…
Хоч би двісті ігор — де?!»

І. Андрусяк

Завдання і запитання.

1. Прочитайте в «чарівному» квадраті, як звати головного героя вірша.

В	Д	Щ	Ю	Ж	Є	Х
П	Л	П	С	Р	О	Ї
И	О	Л	Т	М	Ф	Ш
Т	**Т**	А	Р	В	Е	Т
О	**Й**	Н	**Ч**	**Ц**	**Г**	**У**
Г	**Ф**	Ш	**Я**	**У**	**Н**	**К**
П	**І**	Е	**Ф**	**К**	**Е**	**Г**
В	**К**	Т	**П**	**Е**	**Б**	**Ю**

2. Чому так називається вірш? Що вас у ньому найбільше зацікавило? Доберіть свій заголовок до вірша.

3. Чому «бурчить» планшет? Доберіть до слова *бурчить* близькі за значенням слова.

4. Що вам найбільше до вподоби: планшет, комп'ютер чи підручник? Запропонуйте аргументи «за» і «проти» (використовуйте такі слова: *можна грати в ігри, виконувати уроки, спілкуватися з друзями; важко знаходити те, що тобі потрібно, болять очі, коли читаєш*).

5. Установіть відповідність між частинами прислів'в.

Добре того вчити,	як сонце для життя.
Здобудеш освіту —	побачиш більше світу.
Не соромно не знати,	соромно — не вчитися.
Наука для людини —	хто хоче все знати.

6. Вивчіть напам'ять вірш «Про вміння читати».

СЛОВА, ЩО МАЮТЬ ПРОТИЛЕЖНЕ ЗНАЧЕННЯМ — АНТОНІМИ.

Прочитайте фрагмент казки Наталки Поклад «Добро і зло».

У цьому світі **зло** весь час хоче нашкодити добру, проте **добро** не піддається. Між ними постійно триває боротьба. І кожна людина мусить вибрати, кого підтримувати.

Був собі чоловік. І хотів він робити людям тільки добро, бо ще змалку його мама вчила: «Обминай, сину, зло, а дружи з добром, і буде тобі добре між людьми».

Запам'ятав чоловік мамину науку, засяяло добро в його серці ясною зірочкою. І надумав він посадити яблуневий сад — хай радує людське око, пригощає всіх смачними яблуками.

Піднімаються молоді дерева, набираються сили, ось уже й перший урожай запахкотів — та такий же рясний!

- Як ви думаєте, чи можна слово обминай замінити словом обходь? Як називаються такі слова?

Пригадайте, як називаються виділені слова?

- Спишіть другий абзац. Підкресліть антоніми.

Пари слів, що мають протилежне значення , називаються ***антонімами***.
Наприклад: день – ніч, веселий – сумний, вгорі – внизу.

- Чи є у польській мові антоніми? Згадайте як вони називаються.

З'єднайте частини прислів'їв із лівої та правої колонок. Запишіть. Підкресліть антоніми.

Хочеш собі добра —	а лінь марнує.
Де багато крику,	не роби нікому зла.
Праця людину годує,	там мало роботи

- Спишіть, дописуючи антоніми до виділених слів. Поясніть значення цих приказок і прислів'їв.

Маленька праця краща за… безділля. Рання пташка росу п'є, а… слізки ллє. Хочеш собі добра — не роби нікому….

ЧИТАЄМО, СКЛАДАЄМО РОЗПОВІДЬ.

- Прочитайте виразно вірш.

Веселий сніг

Падав сніг,
Падав сніг —
Для усіх, усіх, усіх,
І дорослих і малих,
І вселих і сумних.
Всім, хто гордо носа ніс,
Він тихцем сідав на ніс.
А роззяв, як на сміх,
Залетів до рота сніг.
Вереді за комір вліз
І довів його до сліз.
А веселі грали в сніжки —
Сніг сідав їм на усмішки
І сміявся з усіма:
— Ой, зима, зима, зима!

О. Сенатович

1. Який настрій викликав у вас вірш? Чи відповідає назва змісту вірша?
2. Чи можемо ми назвати сніг *пустотливим*? Куди залітав сніг? Зачитайте ці рядки.
3. Доберіть інший заголовок до вірша.
4. Знайдіть і прочитайте римовані слова.
5. Прочитайте ще раз вірш і передайте за допомогою голосу веселий настрій.

У народі кажуть

Зимою деньок, як комарів носок. Багато снігу — багато хліба.

Розгляньте малюнок. Яку пору року зображено. Кого ви на малюнку бачите? Що роблять діти?

Складіть розповідь за малюнком і поданим початком. Запишіть. Простежте, чи немає в ньому слів, які повторюються. Якщо є — замініть їх синонімами.

За осінню настає красива пора року — зима! Особливо вона приваблива, коли легкий, пухнастий сніг укриває землю й усі дерева. Вони ніби стоять у білосніжних шатах і милують око.

Та найбільша радість дітям!…

- Об'єднайтеся в невеликі групи й розкажіть однокласникам, якою ви хочете бачити зиму.

Слова для довідок: морозною, веселою, сніжною, святковою, сонячною.

- Прочитайте та відгадайте загадки.

Загадки

Білий килим вранці ліг
На доріжку, на поріг.
Вкрив гаї, сади, поля,
Стала білою земля.
Хто цей килим постелив,
З неба снігу натрусив?
З усім справилась сама́
Пора радісна….

* * *

На деревах **срібний іній**,
Морозець мережить тіні.
М'яко стелиться до ніг
Білий і пухнастий….

М. Морозенко

1. Про який білий килим говорить авторка?
2. Як ви думаєте, чи добре себе почувають рослини під білим сніжним килимом? Чому?
3. Вивчіть одну із загадок напам'ять.
4. Напишіть міні-твір, використовуючи виділені слова *(3—4 ре- чення.)*

ЧИТАЄМО ТЕКСТ. ПЕРЕКАЗУЄМО.

Звідки приходить сніг?

Грудень здавався подібним до осені — сірі хмари котилися небом, вигойдуючи на своїх широких крилах краплі дощу. Жодної сніжинки досі не впало на землю.

«Невже Новий рік зустрічатимемо без снігу?» — думала Наталочка.

Вона весь час запитувала рідних:

— Звідки приходить сніг? Як зробити так, щоб сніг випав на землю? Що це за зима, та й без снігу?

— Сніг, Наталю, з'являється з пухнастих білосніжних хмар, подібних до перинки, — говорила усміхаючись бабуся.

— Поважна Віхола вибиває подушки й перини, а з них сиплеться на землю білий пух. Це і є сніг.

— Не слухай, дитино, ці казки, — невдоволено бурмотів дідусь-метереолог1.

— Сніг утворюється при дуже низьких температурах, не менше —20°С. У хмарах тоді з'являються кристалики, які падають униз, до землі, де трохи тепліше. Ці кристалики трохи розтають, а потім замерзають знову й випадають сніжинками. Отже, сніг — це тверді опади, що випадають з хмарин як сніжинки. Зрозуміло?

Наталка не дуже розуміла цих хитромудростей. Вона не вірила, що таке диво, як сніжинки, так просто з'являється.

«Ні, із снігом мусить бути пов'язана якась казкова історія», — думала дівчинка, лягаючи спати.

Вона лежала на м'якенькій подушці й згадувала про бабусю Віхолу, яка міцно тримає хмарки за ніжні кінчики, струшує на землю розкішні сніжинки, прямісінько на метереологічну станцію, де збираються, зазвичай, метереологи, ці люди-диваки, до яких належить і її дідусь.

Якось Наталці пощастило побувати на станції, і хоча вона насправді всього цього не бачила, адже дівчинка була на станції влітку, однак, мабуть, саме так усе й відбувається.

Потім, коли дівчинка засинала, їй снилася дивовижна й чарівна казка: білі лебеді пливли небом, а з їхніх широ- ких білосніжних крил на поля, сади, річки й озера спадав ніжний пух.

«Так ось хто приносить на землю сніг!» — вигукнула крізь сон Наталка і… прокинулася. Дівчинка підвелася з

ліжка, підійшла до вікна. За прозорим склом вона побачила перший лапатий сніг.

За М. Морозенко

[1] ***Метеоро́лог*** — людина, яка вивчає різні явища погоди та передбачає її.

1. Розкажіть, що цікавого ви дізналися з оповідання?
2. Як появу снігу пояснювала дівчинці бабуся? А що про це сказав дідусь? Прочитайте. Поміркуйте й розкажіть, чому бабуся та дідусь по-різному пояснювали появу снігу. Кому з них повірила дівчинка?
3. Яку історію вимріяла собі Наталка? Прочитайте.
4. З чим авторка порівнює сніг? Як вона описує появу снігу?
5. Доберіть іншу назву оповідання.
6. Поділіть текст на логічно завершені частини. Доберіть до кожної заголовок. Розподіліть між однокласниками, хто буде до якої частини робити малюнок і перекажіть оповідання за власно створеними малюнками.

- *Розгадайте кросворд*

1. Що з'являється в хмарах?
2. Ким працював дідусь дівчинки?
3. Де вона бувала?
4. Про яку бабусю думала Наталка?
5. Що струшувала Віхола на землю?
6. Що наснилося Наталці?

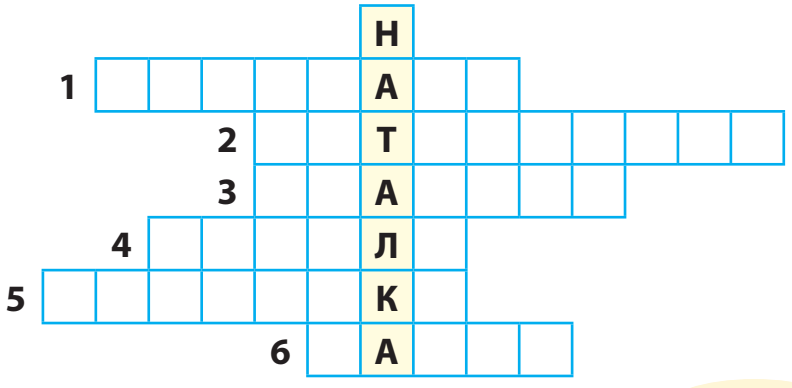

БУДОВА СЛОВА

ЗНАЙОМИМОСЬ З БУДОВОЮ СЛОВА. ВИЗНАЧАЄМО ОСНОВУ ТА ЗАКІНЧЕННЯ СЛОВА.

В українській мові (так само як і в польській) слова побудовані з частин: кореня, префікса, суфікса і закінчення. Усі ці частини, крім закінчення, складають основу слова.

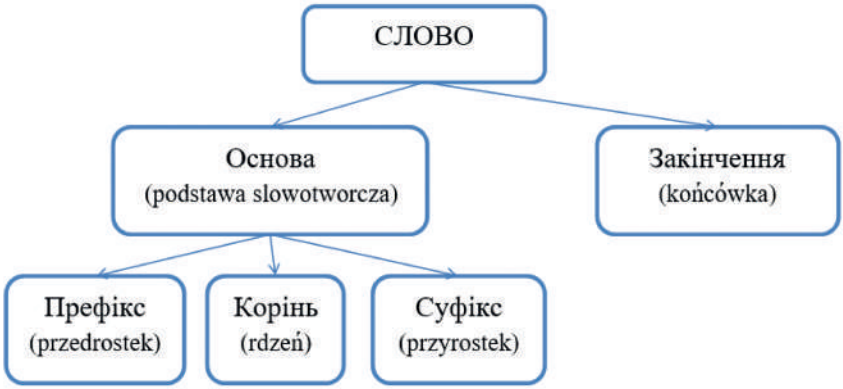

Основа слова є *незмінною*. Частина слова, яка змінюється, — називається *закінченням*.

Закінчення слугує для зв'язку слів у реченні. *Наприклад:* мор***е***, на **мор*і***, над мор***ем***.

Кожна частина слова має своє позначення:

Частина слова	Позначення
Основа	
Корінь	
Закінчення	
Префікс	
Суфікс	

- Прочитайте вірш Олександра Підсухи.

Ой яка чудова українська мова!
Де береться все це, звідкіля і як!
Є в ній ліс-лісок-лісочок, пуща, гай, діброва,
Бір, перелісок, чорноліс. Є іще байрак.

- Випишіть слова із спільним коренем.

Кожне слово має корінь. А от префікса, суфікса та закінчення слово може і не мати. Коли слово без закінчення, кажуть, що воно має нульове закінчення.

Наприклад: ліс □

Слово може складатися із префікса та кореня — праліс; із кореня і суфікса — лісник; або з усіх частин — проліски

- Прочитайте слова. Зберіть їх у групи та запишіть. Позначте у кожному слові частину, яка допомогла тобі визначити, до якої групи віднести це слово.

Калина, калиновий, калинка, літо, літа, влітку, літній, холод, холодний, прохолода, холодок.

- Спишіть подані слова. Визначте основу, позначте корінь, суфікс, префікс.

Хмара, хмарний, хмарка, безхмарний.

ДОСЛІДЖУЄМО ЗАКІНЧЕННЯ СЛІВ-НАЗВ ПРЕДМЕТІВ РІЗНОГО РОДУ.

В українській мові, як і в польській, слова — назви предме́тів мають рід: чоловічий, жіночий чи середній. Слова кожного роду мають свої закінчення.

Чоловічій рід	Жіночий рід	Середній рід
-а, -о, □	-а, -я, □	-о, -е
Приклади		
Микола, Дмитро, пролісок □	школа, земля, заметіль	Літо, сонце

- Прочитайте слова. Випишіть спочатку слова: чоловічого роду, потім жіночого роду, потім середнього роду. Позначте в них основу і закінчення.

Дім, рушник, читати, хліб, село, червоний, місто, пташка, вітер, холодно, холод, дошка, квітка, весна, папір, їжак, високий, листя, вікно, осінь.

- Прочитайте оповідання.

Зимова пригода

Зима. Випало багато снігу. Замерзли **озе́ра** й **річку́**. На **засніженому** високому березі ріки зібралися діти із санчатами та лижами. Між дітьми була і Юля зі своїм **собакою** Дружком. Вона проганяла його додому, але він не послухався й залишився. Щоразу, коли **дівчинка** з'їжджала з гірки, собака гнався за нею.

Юля розігналась на санчатах — і з'їхала прямо в глибокий яр у величезну кучугуру снігу.

— Ой, рятуйте, — закричала дівчинка. Хлопці кинулися на допомогу, але їх обігнав Дружок.

На шиї в собаки був ремінець, і дівчинка схопилася за нього рукою. Собака витяг Юлю із снігу.

Доки прибігли хлопці дівчинка вже обнімала Дружка й з вдячністю його гладила.

За І. Боднарчуком

Завдання і запитання.

1. Де відбувалися події?
2. На чому каталася дівчинка?
3. Як звали собаку?
4. Хто врятував дівчинку?
5. Оберіть прислів'я, що відповідає основній думці твору.
- Справжній друг пізнається у біді.
- З добрим дружись, а лихого стережись.
- Людина без друзів, як дерево — без коріння.

6. До якого роду належать виділені слова? Випишіть виділення слова, позначте у них основу і закінчення.
7. Прочитайте пункти плану оповідання, визначивши правильну послідовність. Назвіть «зайвий» пункт плану.

1. Дружок рятує дівчинку.
2. Прохання про допомогу.
3. Діти зліпили сніговика.
4. Зимові розваги на гірці.
5. Юля заїхала в глибокий яр.

8. Чи любите ви кататися на санчатах і лижах? Чи остерігаєтеся небезпечних місць? Якщо траплялися якісь пригоди, розкажіть про них.

ЗНАЙОМИМОСЬ З ЧЕРГУВАННЯМ ГОЛОСНИХ ТА ПРИГОЛОСНИХ ЗВУКІВ У КОРЕНІ СЛОВА

Прочитайте пари слів:

к**і**т — к**о**ти	ст**і**л — ст**о**лú
с**і**ль — с**ó**лі	леб**і**дь — леб**е**ді

Що ви помітили? Під час зміни слова та при утворенні споріднених слів, деякі звуки (а, отже, і букви) в його корені можуть змінюватися (чергуватися):

Голосний звук **[і]** у коренях слів чергується зі звуками **[о], [е],** наприклад, грім — гр***о***му; лебідь — леб***е***дя; рік — р***о***ки.

- Спишіть слова. Змініть їх так, щоб у корені відбулося чергування звуків [о], [е] з [і]. Позначте корінь.

  Зразок: стіл — столи, рік — роки.

  Осінь, кінь, двір, папір, кіт, піч, сіль, лебідь, ведмідь.

Так само чергуються й приголосні: **[г, к, х]** із **[з′, ц′, с′]** та **[ж, ч, ш].**
Наприклад: луг – у лузі – лужок, вухо – у вусі – вушко.
Але це зовсім не означає, що корінь у цих словах став іншим.

- Прочитайте вірш Алли Свашенко і спишіть його. Підкресліть слова, у яких букви чергуються. Обведіть букви, які чергуються, олівцем.

  Як виконуєш завдання,
  не забудь про чергування:
  як *поріг* — то *на порозі*,
  ну а *ріг* — пиши *на розі*,
  коли *вухо* — то *у вусі*,
  а *кожух* — то *у кожусі*,
  як *урок* — то *на уроці*,
  око — порошинка *в оці*.

завда́ння

В українській мові під час зміни слова голосний ***е*** в корені може випадати:

день — дня, пес — пса, пень — пня

- Змініть подані слова так, щоб вони відповідали на питання ким? (чим?). Запишіть слова парами, підкресліть букви, що чергуються.

Кінь, ріг, дім, стіл, кіт.

Прочитайте прислів'я, змінюючи слова в дужках відповідно до змісту речень. Спишіть. У змінених словах позначте основу і закінчення. Пригадате, що таке прислів'я.

З миру по (нитка) — голому сорочка. Дарованому (кінь) в зуби не заглядають.

- Прочитайте вірш Галини Кирпи. Спишіть, розкриваючи дужки та вставляючи пропущені букви.

ДЕ ТОЙ ДОЩ?

Ходить дощ у синім (капелюх),
із прозорою сережкою у (вухо),

Ходить дощ по чагарях у лісі,
по хатині — на зеленій (стріха)
А скажіть, чи хто на світі знає,
де той дощ, коли його немає

ДОСЛІДЖУЄМО ВЖИВАННЯ ПРЕФІКСІВ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

В українській мові, як і в польській, для утворення споріднених слів використовують префікси. Наприклад, летіти — підлетіти — залетіти — перелетіти — облетіти — долетіти.

- Прочитайте подані слова. Утворіть від них спільнокореневі, за допомогою префікса ***при-***. Як змінилося значення слів? Запиши утворені пари слів. Позначте префікс.

їхати — …
ліпити — …
бігти — …
крутити — …
шити — …
клеїти — ….

Префікси ***роз-***, ***без-*** завжди пишуться з буквою «***з***».

- Прочитайте виразно казку, уставляючи пропущені букви.

На лісовій галявині розтанув сніг. З-під землі вигляну-ла несмілива травичка, а красень Явір іще спав.

Цього ранку небо було блакитним, бе..хмарним. На га-лявині — тихо, бе..вітряно. Сонечко лагідно пестить бе..листу крону Явора. Та ось налетів теплий весняний Вітер. Він ро..гойдав сонне деревце. Тепло й лагідно зашепотів йому дивну ро..повідь про весну. Явір ро.. правив свій дужий стан, ро..гойдав гілля. Від радості на ньому зазеленіли бруньки.

(За Лесею Мовчун)

При переносі префіксів ***роз-, без-*** *не можна відривати букву* ***з:***

без-хмарний, роз-бити.

- Прочитайте слова. За допомогою префіксів утвори від них по 2-3 споріднених. Запишіть їх, позначте префікси.

Малювати, бігти, їхати, питати, читати, казати.

ВИВЧАЄМО ПРЕФІКСИ З-, С-

В українській мові префікс ***С-*** вживається перед буквами **к, ф, п, т, х.** Перед усіма іншими приголосними пишемо префікс ***З-***.
Допоможе їх запам'ятати вислів: **К**а**Ф**е **П**та**Х**.

- Утворіть з поданих нижче слів нові, використовуючи префікс з- чи с-. Поясніть вибір префікса. Випишіть спочатку слова з префіксом с-, потім — з префіксом з-.

..мішати,..пекти,..казати,..питати,..терти,..різати,..шити,..фотографувати,..рубати,..дивувати.

- Прочитайте текст. Доберіть заголовок. Спишіть, додаючи замість крапок префікс ***з-*** або ***с-***.

Сонце сідало. Квіточки..клали свої пелюстки та похилили бутони. Вони готуються спати. Тварини та птахи теж..бираються відпочивати. Лише сова..махнула крилами,..летіла з високої сосни, де у неї було дупло, і..робила коло над полем. Скоро зійде місяць.

ДОСЛІДЖУЄМО ВЖИВАННЯ СУФІКСІВ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Суфікс — це частина слова, що стоїть між коренем і закінченням. Суфікс може надавати словам нових відтінків у значенні та утворювати нові слова. *Наприклад*: береза — березонька, зірка — зіронька, учити — учень.

- Прочитайте слова. Як можна назвати усі слова разом? Спишіть та позначте їх будову.

Квітка, квіточка, квітник, квітковий, заквітчаний, квітнути, квітучий.

- Прочитайте пари слів. Спишіть. Позначте корінь і суфікс у другому слові кожної пари.

Зерно — зернина, **гілля** — гілка, **колосся** — колосок, листя — листок.

Поясніть, чому у виділених словах вправи потрібно писати дві букви, а у споріднених їм — одну?

- Прочитайте виразно вірш.

Вербові сережки
Біля яру, біля **стежки**
Одягла верба _____.
Головою хилитала,

Потихесеньку _____:
— Де ота біленька **хатка**,
що гарнесенькі _____?
Хай би вибігли до стежки.
Подарую їм сережки.

Л. Костенко

Завдання і запитання.

1. Спишіть вірш, використовуючи слова з довідки: *дівчатка, питала, сережки.*
2. Чи відчули ви, як авторка ставиться до своїх читачів?
3. Що одягла верба? Про що вона запитувала? Кому хотіла подарувати сережки?
4. Якої пори року на вербах з'являються сережки? Яке ще дерево «одягає» сережки? Як ви думаєте, для чого?
5. Прочитайте вірш мовчки кілька разів і розкажіть напам'ять уголос вдома.
6. У виділених словах позначте суфікси.
7. Складіть власний віршик про весну.

ВИВЧАЄМО ВЖИВАННЯ СУФІКСІВ -СЬК-, -ЗЬК-, -ЕЦЬ, -ИСЬК-, -ИЩ-

ЗНАЙОМИМОСЯ З ЛЕСЕЮ УКРАЇНКОЮ. ЧИТАЄМО ЇЇ ТВОРИ.

Прочитай текст.

Українські жінки

Українські жінки знані в усьому світі. Донька київського князя Ярослава Мудрого Анна Ярославна була французькою королевою. Вона навчила свого чоловіка — французького короля Генріха Першого, читата й писати.

Соломія Крушельницька — відома у світі українська оперна співачка. Вона тривалий час працювала в Міланській опері. Її ім'я нині носить Львівський театр опери та балету.

У всьому світі знають поезію Лесі Українки.. Вона володіла майже всіма європейськими мовами.

(О. Хорошковська)

Завдання і запитання.

1. Випишіть слова із суфіксами ***-ськ, -зьк***. Від яких слів вони утворилися?
2. Позначте суфікси, підкресліть м'який знак. Поясніть, чому він уживається.
3. Про яких відомих жінок ви довідалися з тексту? Що саме?

- Прочитайте про відому українську письменницю Лесю Українку.

Леся Українка

Ви не раз читали вірші видатної української письменниці Лесі Українки (справжні ім'я та прізвище — Лариса Петрівна Косач). Вона народилася на Волині, росла у великій сім'ї, крім неї було ще п'ятеро дітей. Та найбільше любила спілкуватися зі своїм братом Михайлом. Разом вони навчалися та грали в різні ігри.

Леся — так її називали в родині —у чотири роки вже читала, а в п'ять — писала. Вона мала здібності до вивчення мов, знала їх аж 11, захоплювалася музикою та живописом.

Перший вірш написала в 9 років. Мама запропонувала підписувати свої твори — *Леся Українка*.

Леся Українка написала багато поетичних творів і казок для дітей.

- Прочитайте виразно вірш Лесі Українки.

На зеленому горбочку

На зеленому горбочку,
У вишневому садочку,
Притулилася хатинка,
Мов маленькая дитинка,
Стиха вийшла виглядати,
Чи не вийде її мати.
І до білої хатинки,
Немов мати до дитинки,
Вийшло сонце, засвітило
І хатинку звеселило.

Завдання і запитання.

1. Розкажіть, що ви уявили, читаючи цей вірш?
2. З чим порівнює Леся Українка хатинку?
3. Створіть малюнок до вірша в тій послідовності, як описує письменниця, рядок за рядком.
4. Вивчіть вірш напам'ять.

- Від поданих слів утворіть спільнокореневі за допомогою суфікса ***-ець***. Запишіть пари слів. Якого значення надав словам цей суфікс у першому і у другому випадках?

  А) стіл, камінь, папір, прапор.
  Б) плавати, Україна, мисливство.

- Від поданих слів утворіть спільнокореневі за допомогою суфікса -***ськ***. Запишіть пари слів.

  Україна — … Крим — …. Карпати — …
  Польща — … Варшава — … Англія

- Утворіть подані словосполучення за зразком. Правильно вимовте і запишіть їх.

  Зразок: Ліси Карпат — карпатські ліси.

  Природа села, розум людини, аеропорт Одеси, музеї Львова.

- *Спишіть слова. Позначте суфікси, які надають словам значення згрубілості.*

  Рука — ручище; дуб — дубище; вітер — вітрище, вітрюга; вовк — вовчище, вовчисько, вовчик.

РЕЧЕННЯ

ВИВЧАЄМО БУДОВУ РЕЧЕНЬ. ВИЗНАЧАЄМО ГОЛОВНІ ТА ДРУГОРЯДНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ.

Свої думки ми висловлюємо **реченнями**. Речення (zdanie) висловлює закінчену думку. Воно може складатися з одного, двох або більше слів.

- Прочитайте. Визначте, у якому варіанті слова поєдналися у речення. Доведіть свою думку. Спишіть речення.

  1. Гратися, кошеня, маленьке, іграшка.
  2. Маленьке кошеня грається іграшкою.

- Прочитайте і скажіть, де висловлено закінчену думку: у словах, словосполученні чи реченні?

Слова	Слово-сполучення	Речення
Дівчатка, весело, двоє, гратися	Двоє дівчаток; весело гратися	Двоє дівчаток весело гралися

- Прочитайте. Чи зрозуміло, що тут записано? Чому? Спишіть, поділяючи на речення.

Прийшла весна по лісових стежках біжать дзвінкі струмки зеленіє молода травичка з теплих країв повертаються птахи діти зустрічають пернатих хлопці розвісили шпаківні птахів потрібно берегти вони приносять користь.

В українській мові розрізняють *непоширені* (складаються тільки з головних членів речення) та *поширені* (складаються з головних та другорядних членів речення) речення.

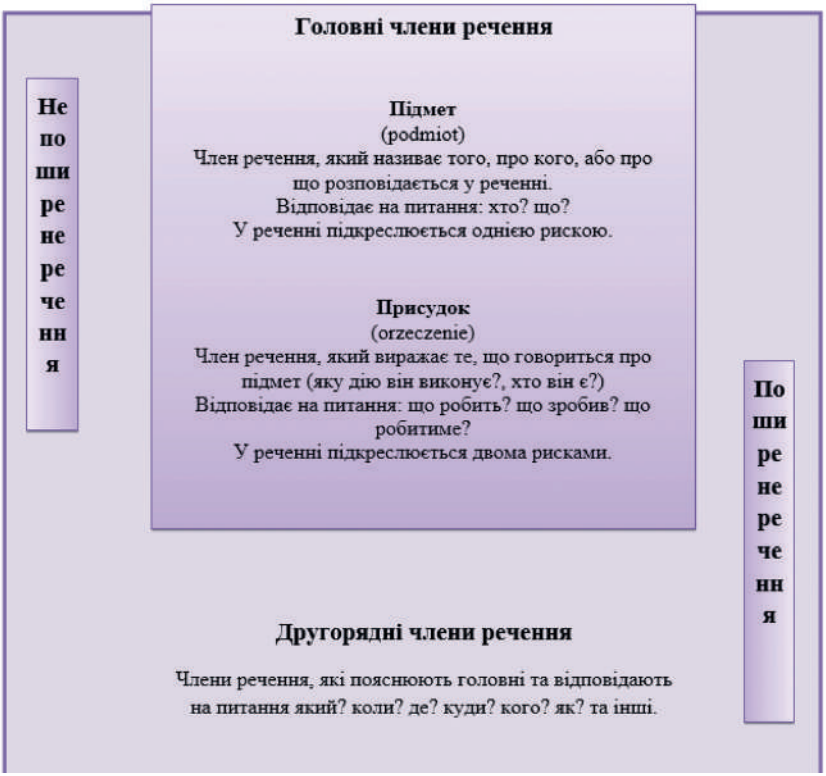

- Прочитайте речення. Виберіть ті, які є поширеними. Запишіть їх. Підкресліть головні члени речення.

Вітер вщух. Запанувала тиша. Задріботіли крапельки дощу. Вони падали все частіше і частіше. Потім почалася справжня злива. Гуркотів грім. Спалахувала блискавка. Та раптом все закінчилося. Літні грози рясні, але короткі.

- Прочитайте. На місці крапок уставте пропущені члени речення. Спишіть.

Важко живеться птахам _____. Діти вирішили _____ пернатим друзям. У шкільній майстерні вони зробили зручні _____. Розвісили їх на _____ і насипали в них корм. Помітили _____ частування і злетілися до годівниць.

Прочитайте. Визначте межі речень. З якої букви слід писати початок речення?

Береза дуже красиве дерево у неї білий стовбур і зелене листя восени з берези падають крилаті насінинки вітерець розносить їх по землі з кожної вкоріненої насінини виросте нова берізка.

ВИВЧАЄМО ЗВЕРТАННЯ У ПИТАЛЬНИХ ТА СПОНУКАЛЬНИХ РЕЧЕННЯХ. СТАВИМО ПОТРІБНІ РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ

Прочитайте речення парами. Чим вони відрізняються?

Марійка робить домашнє завдання. Марійко, роби домашнє завдання.

В українській мові, так само як і в польській, звертання — це слово чи словосполучення, яке називає того, до кого звертаються.
На письмі звертання в реченні виділяється комою. Якщо звертання стоїть на початку речення, то кома ставиться після нього, якщо в середині — то з обох боків, а якщо в кінці речення — то перед ним.

- Прочитайте виразно вірш

Все навколо зеленіє…

Все навколо зеленіє,
Річка ллється і шумить.
Тихо-тихо вітер віє
І з травою гомонить.
Як тут всидіти у хаті,
Коли все живе, цвіте,
Скрізь дзвенять пташки крилаті,
Сяє сонце золоте?..
«Швидше, мамо, — черевички!
Глянь, як весело в саду!
Ти не бійся — до кринички
Я і сам не підійду».

Олександр Олесь

Завдання і запитання.

1. Який настрій викликав у вас вірш? Розкажіть про свої почуття та емоції від щойно прочитаного вірша.
2. З яких ознак ми можемо сказати, що поет змалював весну? Зачитайте.
3. Бадьорий та веселий настрій природи передається й дитині. З якою інтонацією ви б прочитали останні чорити рядки?
4. Уявіть, що вам треба розповісти цей вірш для теле- чи радіопрограми, присвяченій приходу весни. Передайте голосом настрій природи та самого героя.
5. Випишіть речення із звертаннями.

- Запишіть подані слова у формі звертанняза зразком.

Мама, брат, сестра, бабуся, дідусь, Андрій Миколайович, Наталія Іванівна.

Зразок: друг — друже, Марія Дмитрівна — Маріє Дмитрівно.

ТЕКСТ

ВИВЧАЄМО ТЕКСТ, ЙОГО БУДОВУ ТА ОЗНАКИ. ВЧИМОСЯ ВИЗНАЧАТИ ТЕМУ І ГОЛОВНУ ДУМКУ

Прочитайте.

Був спекотний літній день. У блакитному небі яскраво світило сонечко. Ганнуся та Оленка гуляли у лузі та весело співали пісні.

Вони збирали букети з квітів: ромашок, конюшини, волошок. Неподалік було пшеничне поле. Дівчатам дуже сподобалося колосся і вони вирішили прикрасити ним свої букетики. Потім Ганнуся та Оленка сіли під могутнім старим дубом, сплели собі віночки та одягну-

ли їх на голови. Вони тихенько розмовляли, аж раптом побачили горобців, які літали зовсім поряд. Пташки голосно цвірінькали та, набравшись сміливості, почали клювати віночки…

Оленка зрозуміла, у чому справа й промовила: «Які ж гарні годівнички ми зробили!»

Завдання і запитання.

1. Чи пов'язані речення між собою? Яким чином?
2. Про кого розповідається у щойно прочитаному тексті?
3. Яку думку хотів автор донести до читача?
4. Доберіть заголовок до прочитаного тексту.

Речення, пов'язані між собою за змістом та розташовані у певній послідовності утворюють **текст**. Оповідання, казки, повідомлення, листи, статті у журналах та газетах — це тексти.

Тема тексту (tematem) — це те, про що (або про кого) розповідається у тексті.
Головна думка тексту — це те найважливіше, що автор хотів висловити у тексті, розповісти читачеві.

Заголовок — це назва тексту. Він відображає тему або головну думку тексту.

- Пригадайте, з яких частин складається текст?
- Визначте зачин, основну частину та кінцівку прочитаного тексту.
- Прочитайте вірш. Чи можемо сказати, що це текст? Чому ви так вважаєте?

Поки шпак літав у вирій,
встигла білочка прудка
поселитись у квартирі
у шпака-мандрівника.

Не страшні їй завірюхи,
не страшні морози злі —
у шпаківні тепло й сухо,
ще й запаси чималі:

і горішків, і **насіння**,
і шишок, і всяких страв,
що торік у дні осінні
білчин рід увесь збирав.

Сніг розстав, струмки, мов ріки.
Дні погожі та ясні.
Із далекої мандрівки
шпак вернувся навесні.

Білка дякувала щиро
за притулок. Іч яка!
Знов проситись на квартиру,
мабуть буде до шпака.

В. Бойко

З поданих нижче варіантів виберіть заголовок до віршика.

1) Білочка приготувала запаси їжі. 2) Білочка та шпак. 3) Шпак зимує у теплих краях.

- Поясніть написання виділеного слова, визначте його будову.

В українській мові, так само як і у польській, розрізняють текст-розповідь (opowiadanie) та текст-опис (opis).
Текст-розповідь – це текст, у якому йдеться про події, пов'язані між собою, про дії героїв (персонажів) розповіді. Його мета – розповісти, як це було. Загальне питання до тексту-розповіді «що робили?» («що зробили?», «що робить?» тощо).
Текст-опис – це словесне зображення предмета, істоти, явища, місцевості тощо. Загальне питання до тексту-опису «який?» («яка?», «яке?», «які?»).

- Прочитайте тексти про ластівку. Поміркуйте та скажіть, який з них є розповіддю, а який описом? Доведіть свою думку.

ЛАСТІВКА

Ластівка — це невеличкий гарний птах. У неї темно-синє та біле пір'я, тому в **польоті** вона нагадує маленький літачок. Голівка в ластівки темна, з маленьким гострим дзьобом, а очі чорні, блискучі. Вона має незвичний подвійний хвіст, а на шиї в неї гарненька прикраса — яскрава пляма червоного **кольору**. Коли ластівка **летить**, вона підбирає свої лапки до білого животика. Вона легко планує в повітрі, хапає на **льоту** різних мошок, щоб віднести до гнізда та нагодувати пташенят.

ПРО ЩО ТЕПЕР ЩЕБЕЧУТЬ ЛАСТІВКИ?

Під вікном у нас живуть ластівки. Коли вони помостили гніздо, я й не знаю. Мама каже, дуже давно.

Минуло літо. Вивели ластівки діток. Вилетіли **маленькі** пташенята з гнізда та й полетіли собі. А старі залишилися. **Тільки** тепер вони не **ховаються** в гнізді. А біля гнізда **посідають** та й **щебечуть**. Я вслухаюся в їхнє щебетання. Навесні воно було радісно-тривожне. А тепер тривожно-сумне.

Про що ж тепер щебечуть ластівки?..

В.Сухомлинський

- Випишіть з тексту-розповіді перше речення. Визначте головні та другорядні члени речення.
- Подивіться уважно на виділені слова. Що у них спільного? Пригадай, що ви знаєте про м'який знак?

Придумайте невеличку розповідь або опис на тему «Непосидюча пташка — горобчик». Запишіть.

ЧИТАЄМО ТЕКСТ. ВИЗНАЧАЄМО ЙОГО ГОЛОВНУ ДУМКУ. РОЗПОВІДАЄМО ПРО СВОЄ МІСТО (СЕЛО)

БЕЗ ВЕРБИ І КАЛИНИ НЕМАЄ УКРАЇНИ

Засперечалися Верба і Калина, хто з них кращий.

Я — мовила Калина. — Мене українці вважали символом дівочої вроди, оспівували у піснях, мною прикрашали святкові короваї, вишивали на рушниках та сорочках.

А я — символ українського села та родинного вогнища! Загомоніла Верба. — Неділю перед Великоднем люди називають Вербною, несуть до церкви святити мої гілочки. Я очищаю воду, тому мене садять біля водойм.

Але від застуди та пропасниці хворі рятуються саме моїми плодами!

А відваром з вербової кори знижують температуру, лікують рани…

На честь мене названо села: Калинівка, Калинці.

Хіба ти не чула, що є також такі села, як Вербівка, Вербне?..

Дочекаємося Соловейка, може він нам допоможе! — сказала Верба.

Невдовзі й Соловейко прилетів.

Ти багато бачиш, — звернулися дерева до пташки. — Підкажи, хто з нас кращий?

Не знаю, що вам відповісти. Запитаю у дітей, що граються неподалік.

Незабаром Соловейко повернувся і весело затьохкав:

Хлопчики й дівчатка сказали, що без *верби і калини нема України*.

Зарум'янилася на сонечку Калина. Радо зеленим віттям зашелестіла Верба. А Соловейко, гордий від того, що зумів помирити їх, присвятив нову пісню двом чудовим рослинам, у затінку яких завжди почувався, як удома.

Тетяна Череп-Пероганич

Завдання і запитання.

1. Між ким відбувається розмова у тексті. Чому вони сперечалися?

2. Хто допоміг їм розв'язати суперечку?

3. Як українці шанують вербу та калину?. Знайдіть у тексті прислів'про вербу і калину.

4. ***Робота в групах****. Створіть мапу думок до вказаних слів. Скористайтеся інформацією з тектсу. Доповніть іншими прикладами.*

верба *калина*

5. Відновіть послідовність подій у тексті:

помирилися
звернулися
дочекалися
засперечалися

6. Прочитайте текст в особах.

7. Назвіть народні символи України. Заповніть кросворд їх назвами.

SŁOWNIK

українська мова — język ukraiński

кома — przecinek

крапка — kropka

знак питання — znak zapytania

знак оклику — wykrzyknik

буква — litera

звук — głoska

голосний звук — samogłoska

приголосний звук — spółgłoska

слово — słowo

склад — sylaba

наголос — akcent

речення — zdanie

школа — szkoła

директор школи — dyrektor szkoły

вчитель — nauczyciel

учень — uczeń

навчальний рік — rok szkolny

канікули — wakacje

знання — wiedza

уміння — umiejętności

виховання — wychowanie

клас — klasa

дошка — tablica

парта — ławka

комп'ютер — komputer

спортивний зал — sala gimnastyczna

фізкультура — wychowanie fizyczne

перерва — przerwa

тема — temat

дзвоник — dzwonek

вправа — ćwiczenie

відпочинок — odpoczynek

однокласник — kolega z tej samej klasy

відмінник — prymus

оцінка — ocena

предмет — przedmiot

присутність — obecność

урок — lekcja

розклад уроків — plan lekcji

Скажи мені, будь ласка… — Powiedz mi, proszę…

Сідай, будь ласка ! — Siadaj, proszę !

На все добре ! — Wszystkiego najlepszego !

Щасливої дороги ! — Szczęśliwej podróży !

Веселих Свят ! — Wesołych Świąt!

ЗМІСТ

УСНЕ І ПИСЕМНЕ МОВЛЕННЯ 4

До школи

Спілкуємося. Читаємо. Висловлюємо думку 4

Мова і мовлення

Рідна і державна мова 5

Культура мовлення. Слова ввічливості.
Засвоюємо форми звертання 7

Звуки і букви
Dźwięki i litery

Звуки мовлення і позначення їх буквами на письмі 10

Користуємося алфавітом. Знаходимо потрібне слово в словнику . . . 12

Засвоюємо алфавіт 13

Книжка — важливе джерело знань 15

Читаємо і дізнаємося про книжки 17

Уживаємо на письмі велику літеру 20

Голосні та приголосні звуки. Склад. Наголос 23

Вчимося правильно наголошувати слова. Читаємо і пишемо 25

Усна народна творчість 27

Загадки 29

Прислів'я та приказки 30

Вивчаємо голосні звуки, позначаємо їх буквами 31

Розрізняємо звукове значення букв ***и***, ***у***,
вправляємося вживати на письмі 33

Вивчаємо букви ***я, ю, є, ї*** та їх звукове значення 35

Читаємо казки 37

Написання слів з буквосполученням ***йо*** ***40***

Вивчаємо приголосні звуки та їх позначення буквами 42

Звуки [шч] та позначення їх буквою ***щ*** ***45***

Читаємо і правильно вимовляємо звуки [дж], [дз], [дз'].
Дзвінкі та глухі приголосні звуки 47

Тверді та м'які приголосні звуки. Позначення м'якості приголосних
буквами ***і, я, ю, є*** ***49***

Слухаємо, читаємо, усвідомлюємо прочитане. 51

Позначення м'якості приголосних звуків знаком м'якшення 51

Буквосполучення ***ьо***. Вимовляємо і пишемо слова з ***ьо*** ***53***

Подовжені м'які приголосні звуки 55

Правильно вимовляємо й наголошуємо слова
з подовженими м'якими приголосними 56

Виразно читаємо твори 57
Апостроф. Читання слів з апострофом 60
Вправляємося у вживанні апострофа
на письмі та вимовлянні слів 61

СЛОВО 64
Лексичне значення слова 64
Лексичне значення слова (продовження) 66
Державні символи України 67
День українськоїмови та писемності 68
Слова, близькі за значенням (синоніми) 69
Слова, що мають протилежне значенням — антоніми 72
Читаємо, складаємо розповідь 73
Читаємо текст. Переказуємо 75

БУДОВА СЛОВА 78
Знайомимось з будовою слова.
Визначаємо основу та закінчення слова 78
Досліджуємо закінчення слів-назв предметів різного роду 79
Знайомимось з чергуванням голосних
та приголосних звуків у корені слова 81
Досліджуємо вживання префіксів в українській мові 83
Вивчаємо префікси з-, с- 84
Досліджуємо вживання суфіксів в українській мові 85
Вивчаємо вживання суфіксів -ськ-, -зьк-, -ець, -иськ-, -ищ- 86
Знайомимося з Лесею Українкою. Читаємо її твори 86

РЕЧЕННЯ 89
Вивчаємо будову речень. Визначаємо головні та другорядні члени
речення 89
Вивчаємо звертання у питальних та спонукальних реченнях.
Ставимо потрібні розділові знаки 91

ТЕКСТ 92
Вивчаємо текст, його будову та ознаки.
Вчимося визначати тему і головну думку 92
Читаємо текст. Визначаємо його головну думку.
Розповідаємо про своє місто (село) 96
Słownik 98